

תּוֹשׁ ELUL הַחַדָּשׁ
TIŠRI
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

לשנה טובה תשע"ג תכתבו ותחתמו

ŠTASTNÝ A ÚSPĚŠNÝ NOVÝ ROK 5773

TRYZNA KEVER AVOT

Záříjová tryzna v Terezíně na památku našich blízkých zavražděných během šoa se koná v neděli 9. září od 11 hodin.

Objednávky na dopravu, kterou zajišťuje rabinát ŽOP, přijímáme do 5. 9. Sraz je 9. 9. v 9.15 před budovou ŽOP, Maiselova 18, Praha 1. Více informací získáte u paní Alžběty Turkové na telefonním čísle 224 800 849 nebo turkova@kehilaprag.cz. at

PRŮVODCE

LAUDEROVÝMI ŠKOLAMI

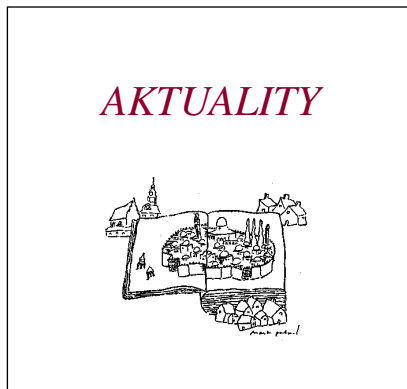
Díky podpoře Nadace ŽOP vydávají Lauderovy školy informační brožuru *Průvodce po Lauderových školách*. Cílem publikace je usnadnit rodičům a žákům první týden ve škole, proto obsahuje řadu praktických informací. Je v ní stručně charakterizován školní vzdělávací program všech tří stupňů Lauderových škol a uvedeny základní informace o chodu školy – například nabídka mimoškolních aktivit, seznam pravidelných školních akcí, jména zaměstnanců školy, na něž se mohou rodiče obrátit v různých specifických situacích, úřední hodiny sekretariátu a mnoho dalšího. Protože naši školu navštěvuje řada dětí, jejichž mateřským jazykem není čeština, je celý text přeložen do angličtiny. Brožura je k dispozici v sekretariátu školy. ip

HISTORIE JEDNOHO ŽIDOVSKÉHO SIROTČINCE

Oživit historii jednoho domu na bývalých Královských Vinohradech se pokusila absolventka Lauderových škol Kateřina Stejnová (dnes studentka Právnické fakulty UK), oživila i vzpomínky lidí, které se k onomu domu vázaly. Vzpomínky dětí, jež před válkou, v průběhu války i krátce po ní žily v židovském sirotčinci v Belgické ulici. Vznikl tak výjimečný text, jenž zachycuje jak historii budovy dnešních Lauderových škol, tak i unikátní výpovědi pamětníků. Základ knihy *Historie jednoho židovského sirotčince* tvoří Kateřinina středoškolská práce, následně doplněná o stěžejní kapitoly zachycující události kolem 2. světové války. Kniha vyšla díky podpoře Nadačního fondu obětí holokaustu, Nadace ŽOP a několika soukromých dárců. Zakoupit ji lze v sekretariátu školy. ip

POMNÍK ŽIDOVSKÉ KOMUNITY VE ŠTĚNOVICÍCH

Prvního srpna byl ve Štěnovicích na Plzeňsku odhalen pomník na památku zdejší židovské komunity. První písemné zmínky o Židech v obci sahají do roku 1694, kdy se tu usadili po vyhnaní z Plzně; nejvíce jich tu žilo kolem roku 1880 (98 osob), v té době už stála synagoga, byla tu židov-

Synagoga v Břežnici. Z knihy *Brány spravedlivých*. Foto L. Hájková.

ská škola, dodnes se zachoval hřbitov. Před 2. sv. válkou žily ve vesnici čtyři židovské rodiny, do transportu v lednu 1942 odešlo deset Židů, vrátil se jediný. Dostupné údaje o zdejší komunitě shromáždila místní kronikářka Alena Vlčková a obecní úřad je vydal tiskem jako sborník (více viz str. 20). av

PAMĚTNÍ DESKA V PODĚBRADECH

V pondělí 10. září ve 12.00 se uskutečnil slavnostní odhalení desky s bezmála dvěma stovkami jmen našich židovských spoluobčanů, kteří se stali obětmi šoa. Slavnostního aktu, který se koná v místě bývalé synagogy v Poděbradech, se zúčastní vrchní pražský a zemský rabín pan Efraim Karol Sidon a další významní hosté. Poté, co byl v loňském roce odhalen pamětní kámen v místě synagogy, je to další krok, jak tyto tragické události připomenout. mm

LUACH 5773

Židovský diář – Luach na rok 5773 obsahuje přehled židovských svátků a významných dní, synagogální předpisy – minhagim, týdenní židovský i občanský kalendář, základní modlitby a požehnaní v hebrejštině s českým překladem, adresář a informace o židovských obcích a organizacích.

Luach je v prodeji na rabinátě FŽO a v redakci *Roš chodeš* za 70 Kč, ve vy-

braných knihupectvích za doporučenou cenu 100 Kč. Při zaslání poštou bude k ceně 70 Kč účtováno poštovné 15 Kč.

Objednávky zasílejte do redakce *Roš chodeš* (Izraelská 1, 130 00 Praha 3; e-mail: roschodes@sefer.cz) nebo na Federaci židovských obcí v ČR (Maiselova 18, 110 00 Praha 1; e-mail: a.kodytkova@email.cz). at

BRÁNY SPRAVEDLIVÝCH

Ve středu 5. září v 17 hodin se uskuteční v zasedacím sále Židovské radnice (3. patro) v Maiselově ulici č. 18 v Praze 1 slavnostní přivítání reprezentativní publikace s názvem *Brány spravedlivých*. *Synagogy Moravy, Slezska a Čech*, jejímiž autory jsou Ludmila Hájková (fotografie) a Jaroslav Klenovský (text a kresby). Knihu vydalo Foto studio H z Ústí nad Labem, které má bohaté zkušenosti s výpravnými krajinářskými tituly, zásadním sponzorem knihy se stal Nadační fond Zecher pro záchranu židovských památek zřízený Federací židovských obcí v ČR.

V důsledku historického vývoje se může Česká republika pochlubit značným počtem a kvalitou dochovaných židovských památek, mimo jiné zde existuje na 150 synagog různého stáří, architektonického stylu, využití a stupně zachování. O to více překvapí, že oproti všem okolním evropským státům u nás dodnes nebyl tento fenomén dosud knižně zpracován.

Pro účely knižní prezentace autoři vybrali 54 nejhodnotnějších ukázek synagog, především těch, které jsou opravené a veřejnosti přístupné. Česko-anglický text bohatě doplňují kvalitní barevné fotografie a kresby situací a půdorysů synagog na celkem 254 stranách křídového papíru. Cenově dotovaná kniha bude k dispozici jen na omezeném počtu prodejních míst. (Rozhovor s autorem J. Klenovským naleznete na str. 6–7.) red

OBSAH

- Novoroční dopis vrchního rabína 3**
Sidra na tento měsíc, , bohoslužby 4–5
Dlouhá cesta – rozhovor s architektem J. Klenovským 6–7
Ota B. Kraus:
Musejí mít andělé křídla? 8–9
Lag ba-omer: proměny zvyků v čase a prostoru 10–11
Drohobýč bez Schulze o výstavách v Polském institutu 12, 17
Země, kde bych mohl žít vyšel nový průvodce po Izraeli 13
Amerikanizace holokaustu 14
Sacha Baron Cohen aneb Umění uzurpace 15
Zemřela Ludmila Kybalová 16
Za Alenou Hájkovou 17
Nová opona Marka Podwala 17
Kalendárium 18
Izrael: Vojna dělí společnost 19
Výběr z tisku, zprávy, inzerce 20–24

Milí přátelé,

často slýchám, jak si lidé kladou otázku, který Žid je ten správný. Pokud jde o hodnocení Nežidů, řekněme rovnou, že je pro nás irelevantní. Za nejlepšího Žida pokládají toho na kříži, poněvadž je mrtvý. Zůstaneme-li ale u relevantního mínění Židů o sobě samých, máme tu hned tři.

Historicky poslední platilo před válkou. Definovalo pořádného Žida tak, že patří do kavárny. O něco dříve platilo, že každý pořádný Žid má dvě synagogy, jednu, do které chodí, a jednu, do které ne. Jenom je otázka, zda si to nevymyslili Židé v kavárně. Konečně třetí definice, jež osvědčila nejdlejší životnost, praví, že Žid chodí do synagogy. Dříve to ani nebylo zapotřebí kázat, protože kavárny neexistovaly a s výjimkou velkých gheft si každá obec vystačila s jednou synagou. Víc jim vrchnost stejně nepovolila.

Jak jsem naznačil, názor, že má každý řádný Žid na výběr ze dvou synagog, mohl vzniknout v kavárně. Kavárnský Žid žil totiž v době, kdy měl na vybranou mezi synagou s varhanami a bez varhan, s věžičkami nebo bez nich, a dokonce si jednou ročně, když přišel s celou rodinou na Kol nidre, toho přepychu užil. To mu také poskytl dostatečný nadhled, aby si dělal legraci z těch, kdo tam či onam chodili každý šábes.

Ale mohl se mylīt. Hovoříme-li o Praze, přepych výběru sahal hlouběji do historie. Roku 1535 si tu pro sebe a svou širší rodinu postavil synagogu místní boháč Aharon Mešulam Horowitz. O něco později ho napodobil Mordechaj Maisel, když postavil synagogu Maiselovu, a následně pár dalších. Právě Pinkasova synagoga se však stala místem, které majitelům sedadel poskytovalo významné společenské zadostiučinění, jestliže prokázali původ z „lepších rodin“. Tento snobismus mohl být nakažlivý a při židovské schopnosti všimati si vlastních slabostí mohl vyvolat v život vtipy na adresu „lepších Židů“ ještě dávno před vznikem židovské kavárny.

Přesto jediný, kdo mohl hrdě říci, že má dvě synagogy, a to jednu, do které chodí, a druhou, kam nikdy nepáchne, byl pražský Žid Salomon Salkind Zigeuner. Ten někdy v první polovině 17. století investoval jistě nemalý obnos na stavbu Cikánovy synagogy, přestože do ní jako majitel dvou sedadel v Pinkasově synagoze pro sebe a svou manželku vůbec nemínil chodit. A klobouk dolů, dodržel to!

I tak však platilo pravidlo, že Žid patří do synagogy. Synagoga byla vždy víceúčelovým prostorem. Židé se v ní modlí, učí, schůzují, ale také oslavují, vzájemně

se hostí při kiduši a klábosí jako v kavárně. Každý má tu svou za jedinou, protože si na ni zvykl. Že si minjan v jedné synagoze připadá lepší než minjan v synagoze naproti, k tomu samozřejmě patří též.

Na první pohled to proto vypadá, že Žid, který se držel pravidla, že patří do kavárny, překročil pomyslný židovský Rubikon a ze synagogy se vystěhoval. Přesto jeho pravidelná docházka do kavárny zachovávala rituál docházky do synagogy

NOVOROČNÍ DOPIS

5773

VRCHNÍHO RABÍNA

תשע"ג

a mnohé z toho, co se naučil v synagoze, přenesl sem, na místo profánní. Místo komentování siduru komentoval noviny, místo vydrazování volání k Tóře hrál karty, a hlavně obohatil sterilní kavárnskou kulturu tvorbou anekdot trvalých hodnot. Jinými slovy si „lepší Židé“ podle svého vkusu adaptovali kavárnu v synagogu, do které chodí. Kavárna byla místem, jehož výběrem dával předválečný Žid najevo, že náleží k židovské elitě.

Ale proč to vlastně vykládám? Nejspíš proto, že po válce zanikla i specificky židovská kavárnská kultura. Ještě nějakou dobu po válce doznívala, ale pak vzala za své. Smutným dokladem je zánik židovského humoru, schopného zahlédnout židovskou existenci nekompromisně takovou, jaká skutečně je, a ne, jakou by se chtěla jevit. Neschopnost vysmát se sám sobě nespočívá v tom, že se bereme příliš vážně, to jsme dělali vždycky, ale že se bojíme to vidět. Humor národa předpokládá odvahu nahlédnout pravdivě jeho realitu, a to zase předpokládá dostatek národní sebeúcty.

Ztratili jsme tedy poslední špetku národní sebeúcty, jež i kavárnskému Židu poskytovala odvahu podívat se pod vlastní klobouk?

Nebo je to tím, že klobouky vyšly z módy?

Napadlo vás vůbec někdy, proč je ve znaku pražské židovské obce klobouk? Po celé 19. století se mělo za to, že to je „švédská čapka“ a že jsme ji dostali do znaku za hrdinskou obranu Starého Města před Švédy. Jenže dnes víme, že tomu tak nebylo, a tak opravdu stojí za zamyšlení, proč si pražská židovská obec vetkla do znaku žlutý židovský klobouk, jenž byl Židům nucen k jejich společenskému ponížení. V tom, že symbol židovského ponížení vložili do srdce Davidova štítu, symbolu věčnosti, je obsažena nejen značná dávka smyslu pro humor, ale také hluboké přesvědčení, že je tam na svém místě. Ná-

rod nosil komický klobouk hrdě, poněvadž nepochyboval o své věčnosti. Byl si vědom, že si svým ponížením odpykává trest před Bohem, ale to se netklo jeho sebeúcty, když se porovnával s ignoranty, kteří ho ponižovali.

Rozpustnost látky závisí na tom, jak je ve kterém ředidle rozpustná. Otázka, jak si Židé dokázali zachovat nerozpustnost tak dlouho, záleží tedy hodně na tom, jakého se na ně používalo ředidla. Zpočátku pravděpodobně

žádného, předpokládalo se, že se v diaspoře rozpustí sami od sebe. Středověké řešení, ponechat je jako slepý relikt minulosti, něco jako lidskou Zeď nářků, rovněž

k cíli nevedlo. Než většinová společnost připadla na prostředek, jak beztak už rozředený Izrael rozpustit, musila sama projít proměnou. Aby Židům poskytla prostředí, jež by na ně působilo jako vhodné ředidlo, musila se jim paradoxně přizpůsobit.

Emancipace svobodného myšlení jednotlivce a důraz na jeho vzdělání při tom sehrály stejně důležitou roli jako obchod, hospodaření s majetkem a správa. Teprve když se snaha o tyto změny legalizovala, mohla se pozornost obrátit na Židy. A vida, najednou to fungovalo! Proto má asimilace tak krátkou historii, jež sahá jen k červánkům židovské emancipace.

Navenek by se mohlo zdát, že šlo o emancipaci národa, ale fakticky se jednalo o společenskou emancipaci jeho jednotlivých příslušníků. Zatímco jednotlivci se společensky emancipovali, národ se rozpouštěl. Kavárnský humor byl posledním výkřikem. Snobismus začíná tam, kde se nedostává sebeúcty, a kavárnská židovská společnost byla výjimečná tím, že se ocitla na hranici dvou světů. Netušila ovšem, co se za okny berlínských, vídeňských, budapeštských a pražských kaváren připravuje, dokud ji z kaváren nevyhostili do plynových komor.

Možná, že žijeme ve světě po zhroucení všech myslitelných náhražek za sebeúctu. Třeba si člověk musí zoufat sám nad sebou, aby si začal vážit jak svého klobouku, tak svého štítu. A to je vlastně jediné, co si můžeme přát, protože právě toho se nám nedostává. Proto vám všem a každému z nás ze srdce přeji: Nasadte si klobouky, pojďte do synagogy a nebojte se předtím podívat do zrcadla! Já to udělám taky.

A těm, s nimiž se z různých jiných a pádnějších důvodů, než je nedostatek židovské sebeúcty, například proto, že chodí do jiné synagogy, anebo vůbec nechodí, na Roš hašana neuvidím a nepopřejeme si osobně, přeji ze srdce jako obvykle a zvláště:

לשנה טובה ה' תשע"ג תכתבו ותחתמו!

EFRAIM K. SIDON, váš rabín

NICAVIM/VAJELECH (5M 29,9–31,30)

„Vy všichni dnes stojíte před tváří Hospodina, svého Boha, vaši předáci, vaši soudci, vaši starší, vaši strážníci a každý muž Jisraele.“ (5M 29,9)

Svátku Roš hašana vždy předchází sidra Nicavim. Domnívám se, že to rozhodně není náhoda a že skutečný význam tohoto svátku vysvětluje zvláštní smlouva, o které v Nicavim čteme.

Nejprve se zamysleme nad řadou nejasností, na něž narazíme na začátku této sidry. Za prvé – hned v prvním verši: o jaké smlouvě to Bible mluví? Abraham uzavřel smlouvu mezi kusy, národní smlouvu, podle které měl první praotec získat potomstvo a zemi. Mojžíš a Izraelité přijali na Sinaji smlouvu, jíž se národ zavázal dodržovat soustavu rituálních a morálních zákonů. Co mělo vyplývat ze třetí smlouvy, uzavřené ve chvíli, kdy se Izrael již ustanovil jako národ s vlastním náboženstvím? A jak máme rozumět podivné zmínce o těch, kdo tu jsou, ale i o těch, kdo přítomní nejsou? (5M 29,14) Pokud se tím naráží na minulé generace, jak by mohly „stát před Hospodinem“? Pravděpodobně jsou mu blíží než ti, kdo žijí. A pokud se tím míní budoucí generace, jaký to má význam, když Bible smlouvu neustále obnovuje: poté co Jošua dobyl Zemi zaslíbenou a vládl tu, po návratu z babylonského exilu a každý rok v dramatické události zvané hakhel, kdy se po Izraelitech žádá, aby se shromáždili a potvrdili svůj výsostný vztah s Hospodinem.

Takže kdo jsou ti, kteří tu dnes před Hospodinem nestojí? Je zřejmé, že tato smlouva je poprvé zmíněna ve druhé kapitole Páté knihy (Ree) – při požehnáních a kletbách na hoře Gerizim a Ejval, k nimž se Izraelité zavázali před vstupem do Izraele. Dostali příkazáno, aby vztýčili veliké kameny na cestě do Šechem (Nábulusu, kudy vstoupili do Izraele), na něž měli na-

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

psat a „důkladně vysvětlit“ „slova této nauky“ (patrně této určité smlouvy). Důkladné vysvětlení spočívalo podle učenců v tom, že slova měla být přeložena do sedmdesáti různých jazyků.

Nápisy na kamenech byly zřejmě jakýmsi druhým Desaterem, protože oltář měli postavit, aniž použili železo, což platilo i o prvním Desateru (5M 27,1–8).

ZNÁTE BIBLI?

- 1/ Jsou tři micvot, jejichž dodržování přináší dlouhý život. Které to jsou?
- 2/ Kterou micvu lze naplnit pouze nepozorností?
- 3/ Vyjmenujte pět megilot (svitků), které jsou součástí Bible.
- 4/ Jak se jmenoval manžel Mirjam?
- 5/ Kain vybudoval město. Jak se jmenovalo?
- 6/ Který příkaz se v Bibli objevuje na třech místech?
- 7/ Je sedm druhů ovoce a obilí, jimiž podle Tóry oplývá Erec Jisrael. Které to jsou?
- 8/ Kolik písmen má Tóra (Pět knih Mojžíšových)?
- 9/ Co znamená velké vav ve slově gachon (3M 11,42)?

LE ŠANA TOVA!

Požehnání a kletby představují dvanáct nejvýznamnějších biblických morálních a etických zákonů: prokleti jsou ti, kdo je nedodržují, a požehnání ti, kdo se zdržují modlářství, ctí rodiče, nepřesunují mez sousedova pozemku (tedy nekradou a neporušují

soukromí druhých), neuvádějí v omyl slepce (v doslovném i přeneseném slova smyslu), chovají se spravedlivě vůči cizinci, sirotku a vdově, neudeří bližního, neberou úplatek a nedopouštějí se různých sexuálních hříchů. Toto jsou univerzální zákony, které se vztahují na každého člověka.

Dovoluji si prohlásit, že tato třetí smlouva obsahuje zákony a předpisy, které Všemohoucí ukládá lidstvu. Naším posláním je, abychom je předávali. Koneckonců část úkolu, jež jsme dostali na Sinaji, bylo stát se „královstvím kněží a učitelů“ – učit druhé národy. Všichni proroci předpovídali dobu na konci dnů, kdy se veškeré národy poučí o etickém monoteismu: „Národ nepozdvihne meč proti národu a lidé už nepoznají válku.“

Maimonides ustanovil princip, že Bible ukládá Židům 613 příkazů a současně všem lidem na světě sedm základních pravidel – mezi nimi „Nezabiješ“ nebo „Nesesmilníš“.

Proto Bible říká, že když Izraelité vstupovali do Země izraelské, měli vryt do kamene dvanáct etických příkazů světu, a to ve všech sedmdesáti jazycích světa. Smyslem třetí smlouvy bylo, aby její obsah Židé předávali těm, „kdo nejsou s nimi před Hospodinem“ ve chvíli, kdy vstupovali do Izraele. Na tom, jak tuto smlouvu Židé – a všechny národy – dodržují, závisí budoucnost světa.

Ezra nařídil, abychom tuto třetí smlouvu četli vždy na Roš hašana. Základním smyslem Nového roku je to, že přijímáme království Boží na světě. Jeho základní výzvou pak je, abychom k takovému přijetí přivedli svět. Plačtivý zvuk šofaru (trua) vyjadřuje smutek nad tím, že svět ještě zdaleka

není dokonalý; povznášející zvuk (tekija) vyjadřuje naši víru, že se to nakonec podaří.

(Z komentářů rabiho Šloma Riskina vybrala a přeložila A. Marxová. Biblické citáty jsou převzaty z překladu rabína E. K. Sidona.)

ŠPANĚLSKÁ SYNAGOGA

BEJT PRAHA

erev Roš ha-šana**neděle 16. září v 19.00 hod.**

v jazyce českém, anglickém, a hebrejském
Kenneth Wetcher, Peter Gyori
Večeře po skončení bohoslužby
– lístky musí být rezervovány do 10. 9.
info@bejt-praha.cz

ROŠ HA-ŠANA**pondělí 17. září**

Ranní bohoslužba – šacharit + mincha
v 10.00 hod.
Tašlich v 17.00 hod.

Kabalat šabat**pátek 21. září – Friday, September 21th**

Večerní bohoslužba v 19.00 hod.
7 pm evening service

erev Jom kipur**úterý 25. září v 19 hod. – Kol nidrej****JOM KIPUR****středa 26. září**

Ranní bohoslužba – šacharit v 10.00 hod.
Odpolední bohoslužba
– mincha v 16.00 hod.
Neila v 18.00 hod.
Havdala Šofar v 19.39 hod.

PROGRAM BEJT SIMCHA

Vysoké svátky s rabinem Stevenem Fuchsem, předsedou Světové unie progresivního judaismu:

neděle 16. září od 18 hodin
v Libeňské synagoze

ROŠ HA-ŠANA: MAARIV

pondělí 17. září od 10.30 hodin
v Libeňské synagoze

ROŠ HA-ŠANA: ŠACHRIT A MUSAF

úterý 25. září od 18.30 hodin
v Pinkasově synagoze

EREV JOM KIPUR – KOL NIDREJ

středa 26. září od 10.30 hodin
v Pinkasově synagoze

JOM KIPUR: ŠACHRIT, MUSAF

středa 26. září od 18.30 hodin
v Bejt Simcha

JOM KIPUR: NEILA, ZAKONČENÍ PŮSTU
Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

Znáte Bibli – správné odpovědi:

- 1/ Úcta k rodičům (2M 20,12); ptačí hnízdo (5M 22,7); správné míry a váhy (5M 25,15).
- 2/ Zapomenutý snop (5M 24,19).
- 3/ Píseň písní, Ester, Rút, Jeremiášův pláč, Kazatel.
- 4/ Kaleb ben Jefune (4M 13,6).
- 5/ Podle Kainova syna Chanoch (1M 4,17).
- 6/ „Neváň mládě v mléce jeho matky“ (2M 23,19); (2M 34,26); (5M 14,21).
- 7/ Pšenice, ječmen, vinná réva, fik, granátové jablko, oliva, datlová palma.
- 8/ 304 885.
- 9/ Označuje přesnou polovinu počtu písmen Tóry.

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – září 2012

Staronová synagoga

31. 8.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
1. 9.	sobota	KI TECE 5M 21,10–25,19 hf: Iz 54,1–10 mincha – perek 1–2 konec šabatu	19.00 hodin 20.36 hodin 19.15 hodin
7. 9.	pátek	večerní bohoslužba	
8. 9.	sobota	KI TAVO 5M 26,1–29,8 hf: Iz 60,1–22 mincha – perek 3–4 konec šabatu	18.50 hodin 20.20 hodin
9. 9.	neděle	1. den slichot v Terezíně se koná tryzna Kever avot	11.00 hodin 19.00 hodin
14. 9.	pátek	večerní bohoslužba	
15. 9.	sobota	NICAVIM 5M 29,9–30,20 hf: Iz 61,10–63,9 mincha – perek 5–6 konec šabatu	18.30 hodin 20.04 hodin 18.55 hodin 8.00 hodin 11.00 hodin 17.30 hodin 18.15 hodin 19.45 hodin
16. 9.	neděle	erev Roš ha-šana – mincha a maariv	18.55 hodin
17. 9.	pondělí	1. den ROŠ HA-ŠANA 5773 Teki'at šofar mincha TAŠLICH večerní bohoslužba	8.00 hodin 11.00 hodin 17.30 hodin 18.15 hodin 19.45 hodin
18. 9.	úterý	2. den ROŠ HA-ŠANA 5773 Teki'at šofar mincha a maariv konec svátku	8.00 hodin 11.00 hodin 18.45 hodin 19.57 hodin
19. 9.	středa	půst Gedalja	5.06–19.46 hodin
21. 9.	pátek	večerní bohoslužba	18.44 hodin
22. 9.	sobota	ŠABAT ŠUVA VAJELECH 5M 31,1–31,30 hf: Iz 14,2–10 mincha konec šabatu	18.20 hodin 19.48 hodin
25. 9.	úterý	erev Jom kipur Kol nidrej a maariv	18.35 hodin 8.00 hodin
26. 9.	středa	JOM KIPUR MAZKIR mincha, neila a maariv konec půstu	11.00 hodin 17.00 hodin 19.39 hodin
30. 9.	neděle	erev Sukot – mincha a maariv	18.24 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

V úterý 25. 9. 2012 erev Jom kipur – mincha v 16.45 hodin.

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, mincha ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

16. 9.	neděle	erev Roš ha-šana – mincha a maariv	18.55 hodin
17. 9.	pondělí	1. den ROŠ HA-ŠANA Teki'at šofar maariv	9.00 hodin 11.30 hodin 19.30 hodin
18. 9.	úterý	2. den ROŠ HA-ŠANA Teki'at šofar	9.00 hodin 11.30 hodin
25. 9.	úterý	erev Jom kipur – Kol nidrej a maariv	18.30 hodin
26. 9.	středa	JOM KIPUR MAZKIR mincha, neila a maariv	8.00 hodin 11.30 hodin 16.30 hodin
30. 9.	neděle	erev Sukot – mincha a maariv	18.18 hodin

Bohoslužby se zde konají každou sobotu od 9 hodin.

Večerní bohoslužby se konají v pátek 7. 9. od 19.15 hodin a 21. 9. v 18.44 hodin.

DLOUHÁ CESTA

(rozhovor s architektem a památkářem Jaroslavem Klenovským)

Ing. arch. **JAROSLAV KLENOVSKÝ** (nar. 1954 v Brně) se židovským památkám věnuje profesionálně od počátku 80. let. Je respektovaným odborníkem a napsal na toto téma tři desítky publikací: Brno židovské; Židovské památky Moravy a Slezska; Židovské památky Holešova; Židovské památky Třebíče; Židovské památky Mikulova; Židovské památky Zlínského kraje a mnoho dalších. Nejnověji mu vychází obsáhlá publikace s názvem Brány spravedlivých: Synagogy Moravy, Slezska a Čech.

Pane inženýre, co vás přivedlo k zájmu o židovské památky?

To už je dávná historie. Hned jak jsem po vojně nastoupil na podzim 1980 do Památkového ústavu v Brně (tehdy měl zkratku KSSPPOP), zjistil jsem, že existuje určitá skupina památek, zajímavých, a trochu tajemných, které se nikdo nevěnoval a která nebyla tehdejšími úřady preferovaná, když to řeknu eufemisticky. Byla to doba okresních a krajských tajemníků, v našem případě církevních, kteří pevnou rukou určovali osud jednotlivých náboženských pospolitostí. Já jsem v partaji nebyl, sice mi nabízeli vstup, ale měl jsem dostatek přesvědčení a odvahy, že jsem to nepřijal. Pak jsem si ovšem nesl důsledky. Kvůli jedné bizarní příhodě (na vojně jsem si v uniformě šel na americké velvyslanectví pro obligátní časopis Spektrum) se mě dokonce snažila StB přimět ke spolupráci.

Ale zpět k věci. Jako památkář jsem v 80. letech spolupracoval s hospodářem ŽO Brno Arminem Goldsteinem (vzpomínám, jak mi tehdy na moje přání přivezl z návštěvy své dcery v Kanadě potajmu v kapse kabátu Škvoreckého *Mirákl*) a po jeho skonu s předsedou ŽO Brno Arnoštem Neufeldem. Výborné bylo, že brněnská ŽO tehdy zaměstnávala též stavitele pana Buršíka a zedníka pana Hortvíka, kteří byli schopni menší stavební opravy na hřbitovech – ohradní zdi, márnice apod. – zajistit. Rád na to vzpomínám, ačkoli to byla nelehká doba.

V jakém stavu tehdy památky byly? A na jaké úrovni jste se jimi zabýval?

Brněnská ŽO měla tehdy v majetku jedinou synagogu na Skořepece, kde stále probíhaly bohoslužby, a přes čtyřicet hřbitovů v Jihomoravském kraji. Systém péče o tyto hřbitovy se opíral o doživující členy v jednotlivých místech (jako zbytek tzv. synagogálních sborů) a o příslušné správce, je-

jichž hlavním pracovním nástrojem byla kosa. O mechanizaci formou motorových sekaček nemohlo být řeči, tehdy prostě nebyla. Největším nepřítelem nebyly traviny, ale postupné zarůstání ploch hřbitovů nálety stromů až do stavu neprůchodné džungle. S jeho důsledky se ostatně potýkáme dodnes. Synagogy byly v té době využity převážně ke skladování čehokoli a chátraly bez jakékoliv údržby, domy v židovských čtvrtích měl v majetku stát a jejich (ne)údržba vážila na totální neschopnosti jediných socialistických firem v oboru: okresních stavebních podniků.

Stará synagoga ve Velkém Meziříčí. Foto L. Hájková.

Jako památkář jsem byl čas od času přizván k odborné konzultaci způsobu opravy jednotlivých židovských památek, případně koncepčních materiálů, jako byly např. urbanistické studie řešení židovských čtvrtí v Polné a Boskovicích. No a kromě toho jsem intenzivně studoval dostupnou literaturu k tématu, jezdil a dokumentoval muzejní a archivní zdroje a židovské památky v terénu, vydatně korespondenčně dotazoval pamětníky a místní vlastivědné pracovníky a vyměňoval si poznatky s Jirkou Fiedlerem. A postupně mě tato problematika vtahovala víc a víc.

Zažil jste přímo bourání, devastaci či neodbornou restauraci některé ze synagog nebo jiných židovských památek?

Za těch víc než třicet let jsem byl svědkem několika proher. Barokní synagogu v Brtnici má na svědomí tehdejší tajemník MNV, který potřeboval za sebou zanechat dílo – nákupní středisko na náměstí. Brněnská synagoga na Ponávce od architekta Fleischera překážela dalšímu rozvoji úrazové nemocnice. Dvě menší synagogy v Boskovicích, Dolní synagoga v Mikulově a torzo v Markvarci pak byly zbourány zcela bez povšimnutí. Ještě před nějakými pěti lety se „podařilo“ jedné soukromé osobě za tichého přihlížení úřadů postupně zlikvidovat Polský templ v Brně a loni zcela obdobně dopadla synagoga v Hustopečích. Obrovská škoda nastala likvidací židovského hřbitova v Ostravě na Mariánských Horách, tam si komunisti usmysleli, že když lze zrušit starý křesťanský hřbitov a přeměnit jej v park, tak to musí jít i v případě sousedního hřbitova izraelského. Na druhou stranu se zase podařilo zachránit před úplnou zkázou synagogy v Břeclavi a Polné. Vlastně jedinou synagogou oprávanou na Moravě na sklonku socialistické éry byla Horní synagoga v Mikulově – také na to doplatila nevhodnými zásahy: zničení aronu, špatná dlažba a výplňové prvky, ostudná přístavba WC.

Je možné hovořit o nějakém rozdílu v poškození židovských památek v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v době totality?

Podmínky na území celého státu byly přibližně stejné, ale míra poškození památek obecně – tedy i židovských – byla rozdílná v pohraničí a ve vnitrozemí, tady lze najít zásadní diferenci. Z druhé strany hřbitov v Písečném nad Dyjí se nacházel v hraničním pásmu a zachoval se relativně nepoškozený. Jako na jediný hřbitov na území Moravy a Slezska jsem se na něj léta nedostal, až v roce 1990.

Je známo, že na devastaci židovských památek v Čechách – prodejem náhrobních kamenů na hřbitovech – se podílelo i vedení pražské židovské obce. Došlo k něčemu podobnému i na Moravě?

Samozejmě, to byla celostátní akce řízená Radou ŽNO v Praze pod kuratelou církevního odboru MK ČR, na níž musely participovat všechny tehdejší židovské obce. Označil bych to za tragický důsledek dané politicko-ekonomické situace, která neměla z tehdejšího pohledu východisko. Politický systém se deklaroval na věčné časy, a také tak jednal. Na Moravě a ve Slezsku to odnesly hlavně pohraniční hřbitovy v Břeclavi, Znojmě, Podivíně, Krnově, Bohumíně, Klimkovicích, ale též v Lipníku n. B. (nový) a v Novém Jičíně.

Jako dlouho pracujete na obnově a ochraně židovských památek na brněnské obci? Co všechno se v této oblasti podařilo?

Jen pro ŽO Brno jsem začal pracovat v roce 1993, od roku 2002, prostřednictvím Matana, a. s., pracuji též pro FŽO v ČR. Díky tomu jsem se mohl věnovat problematice židovských památek plně a profesionálně, navíc z opačné strany, z pozice investora. Nemám žádné koníčky, tím je pro mě moje práce. Je v tom obsažena i vědecká činnost, psaní publikací, scénářů muzejních expozic a libret dokumentárních filmů, projekty oprav. V devadesátých letech jsem působil externě též jako památkář pro židovské památky na Olomoucku a Ostravsku, skončilo to se zaváděním úsporných opatření.

Na počátku devadesátých let došlo k částečné restituci státem zabaveného majetku, čímž ŽO Brno přibylo mj. devět synagog (Boskovice, Břeclav, Mikulov, Holešov, Slavkov, Strážnice, Dolní Kounice, Stará a Nová ve Velkém Meziříčí), vesměs v dezolátním stavu. V této době jsme tedy soustředili síly na jejich postupnou obnovu a nové využití. Něco se podařilo lépe, něco hůře. Nebyla to ovšem standardní důkladná památková obnova, protože jsme se nacházeli pod stálým tlakem nedostatku financí. A to jsme netušili, že bude ještě hůře. Obvyklá doba opravy synagog se protáhla na patnáct let, a to už je příliš dlouho, to už můžete znovu opravovat, co už jednou opraveno bylo. Posledních zhruba deset let se věnujeme především hřbitovům – stavíme povalené náhrobky, konzervujeme je, dokumentujeme.

Právě vychází vaše zatím nejrozsáhlejší publikace, práce věnovaná synagogám Moravy, Slezska a Čech. Jak je kniha koncipována?

Je kupodivu, že v zemi, která se může pochubit tolika – a dnes opravenými – synagogami, dosud nebyla k máni souhrnná publikace o tomto svěbytném stavebním druhu, když ve všech okolních státech vždy minimálně jedna kniha o tamních synagogách existuje. Byla to výzva a chtěli jsme zaplnit díru na trhu. Vydavatele jsem našel v rodinné firmě Hájkových Foto studio H z Ústí nad Labem, s níž jsem už spolupracoval na *Židovských památkách Ústeckého kraje*, přičemž Ludmila Hájková je vynikající fotografka krajiny a architektury s citem pro vystižení podstatného. Od odevzdání rukopisu do okamžiku vytištění knihy nám trvalo téměř čtyři roky, než jsme získali alespoň základní kapitál nutný k výrobě. Za zásadní finanční vklad do tohoto projektu patří dík Nadačnímu fondu Zecher pro ochranu židovských památek v ČR.

Samotná kniha v reprezentativní grafické úpravě obsahuje obecný úvod o mnohasetletém historickém vývoji staveb synagog u nás, o jejich urbanistickém uspořádání, architektonickém řešení, výzdobě, způsobu využití, osobnostech stavitelů apod. Ná-

Jaroslav Klenovský. Foto Tomáš Sedláček.

sleduje atlas vybraných 54 dochovaných synagog ČR seřazených chronologicky podle data výstavby, čili od Staronové po Liberec. Česko-anglický text doplňují kresby situací a půdorysů přízemí a patra synagog a samozřejmě kvalitní barevné fotografie exteriérů a interiérů. Obsah ještě kompletuje mapa republiky se zakreslením popisovaných synagog, slovníček odborných výrazů a soupis literatury k tématu.

Podle čeho jste se při výběru řídil?

Výběr vycházel především z podchycení všech dochovaných hodnot a pestrosti typů synagog s přihlédnutím k dnešnímu využití, přístupnosti, technickému stavu a teritoriálnímu rozmístění. Žel na řadu nesporně zajímavých synagog už se nedostalo, další byly doopraveny až v mezidobí před tiskem, např. Kosova Hora, zčásti Loštice.

Nacházíte mezi českými, moravskými a slezskými synagogami nějaké rozdíly?

Rozdíly mezi synagogami (nebo i obecně mezi židovskými památkami) v historických zemích vycházejí z rozdílného charakteru židovského osídlení, který byl dán nestejnými společensko-politickými podmínkami. Ale to je na delší vysvětlování, více se lze dozvědět v obecné úvodní kapitole knihy.

V názvu knihy uvádíte netypické pořadí Morava, Slezsko a Čechy. Naznačuje se tím význam, který jednotlivým zemím přisuzujete?

Ne, nechci naznačovat význam, který bych těm zemím přisuzoval ve vztahu k synago-

gám. Víte, stalo se vžitou konvencí, která ani nemá oporu v zákoně, že se říká a píše: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, nebo třeba že veškeré přehledy, tabulky a seznamy začínají Prahou a Středočeským krajem a končí moravskými kraji. A proč vlastně? To může být přece klidně jinak. Takže mi šlo o narušení konvence a jako správný moravský patriot začínám název Moravou.

Jsou synagogy na našem území ve srovnání s ostatní Evropou něčím unikátní?

Zase to souvisí se zmíněným charakterem židovského osídlení, který byl determinován společensko-politickými podmínkami. Soubor našich synagog je ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi unikátní v tom, že zachycuje nepřerušovaný kontinuální architektonický vývoj od 13. do 20. století. V průběhu staletí přijímal podněty architektonické tvorby a výzdoby synagog okolních zemí – anebo je sám inspiroval –, takže je v tomto středoevropském stylovém rámci pevně zasazen.

Máte své oblíbené stavby?

To se nedá říct, ale samozřejmě se rád vracím do synagog (Boskovice, Dolní Kounice, Úsov) a obřadních síní hřbitovů (Mikulov, Podivín, Holešov), které se podařilo zdárně opravit, ale z profesionální deformace si více všímám nedostatků a chyb.

Co byste řekl k současnému stavu židovských památek v ČR, jaký je podle vás výhled do budoucna?

Ono půlstoletí zanedbání stavu našich židovských památek nejde za pár desítek let napravit, bude to ještě dlouhá a svízelná cesta. Prvotní zájem veřejnosti o vše židovské z devadesátých let už dávno opadl, zato zub času a vandalové působí stále, koruna má vlivem inflace poloviční hodnotu než před deseti lety. S tím vším se musíme vypořádat.

Zatímco v době komunismu chyběly kapacity stavebních firem (a obecně dobrá vůle), dnes se mohou stavební firmy přetrhout, ale my nemáme dostatek financí, abychom si je mohli dovolit. Výjimkou je na celostátní úrovni projekt Revitalizace židovských památek ČR, který běží od roku 2010 a na nějž se podařilo získat velkou dotaci z EU – podílím se na něm ve dvou lokalitách jako scenárista stálé muzejní expozice. Ve světle těchto problémů se pak ukazuje důležitost významu dokumentace všeho druhu, abychom zanechali obraz našich paměťhodností našim potomkům alespoň v této podobě (alarmující je např. nevratný rozpad hmoty stovek náhrobků z opuky a pískovce na jižní Moravě).

ALICE MARXOVÁ

Ota B. Kraus

MUSEJÍ MÍT ANDĚLÉ KŘÍDLA?

(úryvky z deníku)

Bylo to poprvé, kdy jsem měl podstoupit závažnou operaci, a vůbec jsem netušil, co to obnáší. Domníval jsem se, že zásah nebude o moc náročnější než návštěva u pedikéra, nebo když mi zubař vytrhne zub, což jsem obvykle bral sportovně. Cožpak mi gastroenterolog neřekl, že mám jen malou záadu na horní části žaludku? Nižak jsem se nestrachoval, protože jsem si vyhledal žaludeční nádor v *Encyclopedii Britannica* a dozvěděl jsem se, že většina pacientů operaci přežije. Nevěděl jsem ale, že dvě třetiny z nich zemřou do jednoho až dvou let po operaci.

Nevěděl jsem také, že má operace potrvá přes šest hodin a že mi lékaři odeberou celý žaludek. Probudil jsem se a v mátochách jsem zaslechl Ditu: „Můžeš otevřít oči, operace skončila.“

Trvalo nějakou dobu, než jsem nabyl vědomí, a nedokážu říci, jak dlouho to bylo, protože jednotka intenzivní péče byla poměrně zmatené místo. Neměla okna a osvětlovaly ji ostré zářivky, v jejichž svitu vypadal pokoj nebesky neskutečně. Světla nikdy nevyvípali, čímž zanikl rozdíl mezi úsvitem a soumrakem, půlnocí a polednem. Netušil jsem, zda jsem mrtvý, nebo živý, či zda je den, nebo noc. Ležel jsem nahý pod příkrývkou, která mě tiskla k posteli. Stěny, strop, posteje, šumící kyslíková bomba, prostředradla, lékaři, sestry, a dokonce i občasní návštěvníci vypadali v blikotavém modrém světle jako andělé. Většina z nich však neměla křídla. Ale kdo kdy vlastně tvrdil, že andělé musejí mít křídla?

Každý pacient měl svou sestru. Ta má mi upravovala kyslíkovou masku, natřásala polštáře a kontrolovala různá zařízení, ke kterým jsem byl přikovaný a díky nimž jsem přežíval. Chvilí jsem měl pocit, že jsem zemřel a znovu se narodil jako telefonní ústředna, tolik nejrůznějších drátů, trubiček, kabelů a katetrů mi vedlo nejen z každého a do každého tělesného otvoru, ale i z každé a do každé tepny. Mlhavě si vzpomínám, že chirurg, gastroenterolog i nevrly anesteziolog nakoukli, aby zjistili, zda ještě dýchám, nebo už jsem natáhl bačkory. Ale nejsem si tím jistý, protože mi dávali sedativa a vznášel jsem se mezi životem a smrtí v radostném stavu položivního bezvědomí. Bolesti jsem ani moc netrpěl, ale vnímal jsem, jak jsem závislý na ostatních, kteří se mnou zacházeli jako

s neživým předmětem. Cítil jsem, jak mě narovnávají a zase pokládají, převracejí zleva doprava a zase zpět, jak mě myjí a převazují. Vnímal jsem, ale věžnilo mě mě z činnosti vyřazené tělo, a to mě rozčilovalo. Musel jsem ležet na vodní posteli, protože kdykoli jsem se pohnul, zaslechl jsem šplouchání tekutiny. Hýbal jsem se ovšem jen maličko, protože každý pohyb vyvolával na levé straně hrudníku pronikavou bolest. Abych se pokusil udržet v činnosti krevní oběh, zvedal jsem a pokládal ruce jako železniční semafor, samozřejmě jen tak, jak mi dráty, trubičky, kabely a katetry dovolily.

„Vidím, že máte pevnou vůli,“ pravil lékař, který měl službu. „Možná to i dokážete.“

Zavolal rehabilitační sestru, aby mi vysvětlila, jak procvičovat paty.

„Když budete takhle cvičit,“ řekla sestra, „zabráníte gangréně. Když dostanete gangrénu, odstraní vám nohu. Někdy obě. Když uříznou jen jednu, dostanete protězu a naučíme vás, jak skákat po jedné noze. Ale kdyby vám uřízli obě, mohl byste si koupit kolečkovou židli a měl byste nárok na slevu. Nebo by vám na ni půjčila Jad Sara. Jen buďte

v klidu. Dneska pohnete jednou patou, zítra vás posadí do křesla. Kdyby vás neposadili do křesla, dostal byste zápal plic, což by ve vašem stavu mohlo být smrtelné. Začneme s levou patou. Nahoru, dolů, nahoru, dolů a ještě jednou.“ Zněla vesele a snažila se mi dodat kuráž.

„Jak se můžu posadit do křesla,“ zabublal jsem skrz kyslíkovou masku, „když mám tyhle trubičky, dráty a katetry?“

„Už to párkrát zvládli,“ ujistila mě.

„S kapkou pomoci,“ prohlásil Ahmed, arabský ošetřovatel. Abych se posadil do křesla vedle posteje, museli mi pomoci tři lidi. Vydržel jsem sedět deset minut, protože poloha na židli bolela jako čert.

„Zítra,“ pravil Ahmed, „zvládnete půl hodiny. Nechceme přece dostat zápal plic a natáhnout brka, že ne?“

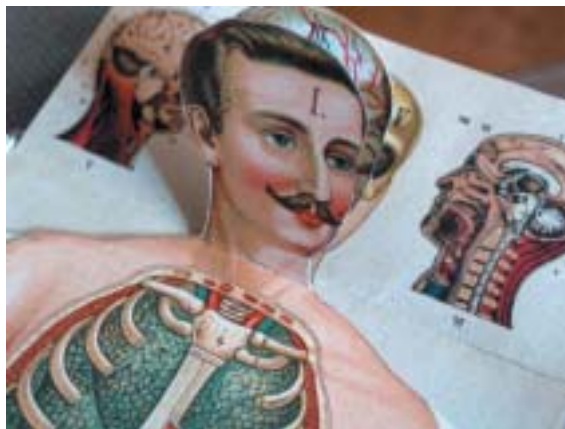
Nevadilo by mi dostat zápal plic a natáhnout brka, protože mě deptalo tolik věcí. Hlavně to, že jsem nemohl spát. Neza-

mhouřil jsem oko už tři týdny a mé dny a noci se vleklely a nabalovaly se na celou horu únavy. Jedna probdělá noc je dost hrozná, dvě bych ještě vydržel, ale nespát tři týdny mě úplně vyřídilo. Už jsem vyzkoušel všechno, co se dalo, abych si alespoň na chvilku zdřímil. Bral jsem prášky na spaní, meditoval, počítal ovečky a představoval si jezera, kde jsem chytil kapry a ryby sv. Petra. Spánek se mi ale vyhýbal, hodinu po hodině, den po dni. Při operaci mi zřejmě dali něco, co způsobilo nespavost. Jak mohli doktoři nevědět o takovémhle vedlejšímu účinku?

„Myslete na něco příjemného,“ doporučil mi maďarský lékař, který mi každé ráno odbíral krevní vzorky. „Na talíř segedínského guláše nebo osmnáctiletou slečnu.“ Mrkl na mě. Asi si neuvědomil, že bez žaludku bych neocenil ani guláš, ani tu osmnáctku.

„Snažím se.“

„Asi málo.“ Nenahmatal žílu na pravé ruce a napíchl mi levou.

Ilustrace archiv.

„Jednou,“ ujistil mě, „to zmizí.“

Nevěděl jsem, zda má na mysli mě, nebo mou nespavost.

„Nemůžu spát.“

„Počítejte ovečky.“

„Ovečky nepomáhají.“

„Zkuste jiná zvířata.“

„Jaká?“

„Třeba kozy, králíky nebo krysy.“

Sundal jsem si kyslíkovou masku.

„Slyšel jsem,“ šeptal jsem, „že ve Walesu farmáři nikdy nevědí, kolik mají ovcí.“ Mumlal jsem, protože mi vadila trubička v nose.

„Proč to nevědí?“

„Protože jakmile začnou počítat, okamžitě usnou.“

Lékař se nezasmál.

„Je jednou nohou v hrobě a pořád se snaží být vtipný,“ poznamenal k sestře.

Žasl jsem, jak málo pochopení měli sestry i lékaři pro pacienty. A ani nemluví o tom, jak jim chyběl smysl pro hu-

mor. Vnutili mi pocit, že tím, že jsem na pokraji smrti, přestávám být člověkem. Pro ně jsem byl žaludeční případ, můj soused byl kýla a třetí žlučnickový vřed. Položka na montážní lince, někdy opravená, jindy zničená. Lékaři se chovali, jako by pány nad životy a smrtí nebyl Pánbůh nebo náhoda, ale jen oni sami. Snad je k takové otrlosti a troufalosti vedlo to, jak řežali do lidského masa. Další nepříjemností bylo svrbění: kvůli němu jsem se svíjel na prostěradle jako červ, na několik míst na zádech jsem ale stejně nedosáhl. Strašlivě mi překážely všechny ty dráty, trubičky a infuze připevněné na celé tělo. Nejhorší byl katetr, jímž do mě ládovali nějakou nechutnou látku. Byla to odpudivě šedivá kaše, kterou ten přístroj cpal do mého tenkého střeva, dokud jsem se necítil nafouknutý jako balon, jen jen vzlétnout. Tik tak, tik tak. Ten vynález neustále tikal, ve dne v noci, bez přestání, jako středověké mučení. Když jsem si na to stěžoval, chirurg mi vysvětlil, že bez téhle procedury se nezotavím.

A tak jsem beze spánku, se svěděním po celém těle a s elektrickým čudlíkem, který neustále tikal, strávil své první dny na jednotce intenzivní péče. Nevím přesně, kolik to bylo dní, protože jsem ztratil ponětí o prostoru a čase. Zpětně mi dny v moderním světě intenzivní jednotky splývají ve spleti zmatených vzpomínek.

„Jste zmatený? Ztracený v čase a prostoru?“ Doktor ve službě sešpulil rty. „To je typická reakce. Než se z vás stane zombie, převezeme vás na normální oddělení.“

„Nepočkalo by to?“ I když jsem nemohl spát, všechno mě svědilo a mučila mě ta krmicí mašina, cítil jsem se tu pod ochrannou lékařě a sestry.

„Vidíte ty praskliny?“ Lékař ukázal na strop. „Každá škvíra a díra se hemží brouky, kteří se na vás chystají. Čím déle tu zůstanete, tím rychleji chytne infekci.“

„Nemůžete s tím něco dělat? Použít nějakou dezinfekci?“ Vzpomněl jsem si na dobu, kdy jsem dohlížel na čistotu v kibucu a rozstříkával po pokojích DDT proti štěncím.

„Jakou dezinfekci?“

„Nervový plyn, antibiotika, dýmovníci?“

„Antibiotika?“ zeptal se. „Naši brouci jsou proti antibiotikům imunní. Staphylococcus aureus v podstatě nežere nic jiného než penicilin,“ pravil s pýchou.

„A nemůžete jednotku intenzivní péče přestěhovat někam jinam?“

„Kam jinam? Ti brouci jsou úplně všude.“

„Takže to je beznadějně?“

Podíval se na odlupující se omítku. „Jednoho dne snad najdou nějaký zázrač-

ný prostředek v amazonských deštných pralesích.“

„Až takhle?“

„Takhle. Ledaže by,“ dodal zasněně, „se našel nějaký arabský terorista a vyhodil tuhle nemocnici do vzduchu.“

Byl jsem rád, že se žádný arabský terorista nenašel, protože druhý den ráno mi Ahmed vyměnil kyslíkovou masku za umělohmotnou trubičku, kterou mi proudil kyslík přímo do nosu. Z foukání vzduchu jsem sice kýchal, ale dokázal jsem si požádat o bažanta, aniž bych vypouštěl bubliny.

„Víte, co je vaše chyba,“ oznámil mi sekundář, když mi odebíral krev, „jste hrozně sobecký. Pomyslete na doktory, sestry, techniky, úředníky a uklízečky. Bez nemocnice by neměli práci. Myslíte někdy na ně a jejich rodiny?“ zněl naprosto dopáleně.

„Cožpak nás všechny nestvořil Hospodin? Mě a vás, Spirochetu pallidum a Escherichii coli. Žij a nech žít. A navíc,“ zahloubal se do mé diagnózy, „jsou horší věci než Staphylococcus aureus.“ Pochopil jsem, že má na mysli nádor, ale byl příliš ohleduplný na to, aby to vyslovil.

Tohle byl pouhý praktikant a měl sklon hovořit s nemocnými, jako by to byli lidé. Sekundáři, služebně starší lékaři, o šéfech oddělení ani nemluví, nikdy neklesli tak hluboko, aby mluvili s pacienty. Byl to takový princip. Při ranní vizitě se u mé postele zastavil zástup lékařů a metalí nade mnou odborné výrazy, kterým jsem neměl rozumět. Říkali mi RA, jako bych nechápal, že to znamená rakovina.

„Gastrektomie,“ pravil sekundář a hleděl na mou příkrývku.

„Angina pectoris,“ přispěla do hovoru ruská lékařka.

„Diabetes senilis.“

„A diverticulosis,“ připojil se mladší chirurg.

„Hypertenze,“ podotkl vtípně praktikant.

„Anémie,“ špil medik pátého ročníku.

„A celková skleróza,“ uzavřel debatu sekundář. Aby záležitost obestřeli ještě větším tajemstvím, mluvili spolu lámanou angličtinou, abych se nic nedovtipil. Učil jsem angličtinu třicet let na střední škole a byl jsem zvyklý na hodně chabou grammatiku a otřesnou výslovnost, takže mě lékařská angličtina nevyděšila. Nicméně jsem se měl na pozor, abych jim neopravoval chyby – bál jsem se, že by mi to vrátili, až bych byl v narkóze. Kromě toho nesnášeli lidi, kteří věděli příliš mnoho.

„Dávejte mu pořád ty zelené pilulky,“ řekl lékař sestře.

„Na co jsou zelené pilulky?“

„Jsou pro vás zdravé.“

„Proč jsou pro mě zdravé?“

„Protože prospívají vašemu zdraví.“

Lékaři, stejně jako důstojníci v německé armádě, věřili, že pacienti by měli MAUL HALTEN UND WEITER DIENEN, zavřít hubu a držet krok. (...)

Příčinou mých zažívacích problémů mohlo být to, jak jsem se kdysi přejídal. V dětství i dospělosti jsem strašně rád jedl. Rád vzpomínám na oblíbená jídla a lahodné pokrmy. Nikdy třeba nezapomenu na nedělní oběd u strýce Franty, tatínkova nejmladšího bratra. Bydlel ve Vlašimi, městečku, v němž se otec narodil a kde měl dědeček galantérii a kancelář pojišťovny Slávie. Na prarodiče, kteří zemřeli, když jsem byl ještě malý, si nepamatuji, ale dobře si vybavuji starý dům na náměstí, dřevěné schody, které při každém kroku vrzaly a voněly kůží na boty, vařeným zelím a bramborami. Uprostřed náměstí byl zelený rybníček a na něm kachny a husy. Do jejich trusu jsem jako dítě vždycky neomylně šlápl. K nejceněnějšímu vybavení domu patřila Marjánka, služebná, která s naší rodinou žila od svých třinácti let. Nikdy se nevdala. Dědeček Bernard jí odkázal skromnou penzi a na dožití vlastní pokoj. Byla to stará kostnatá žena s drdolem, a ačkoli byla tak letitá, vykonávala drobné domácí práce. Když občas přišel na návštěvu některý bratr nebo sestra (celkem jich bylo osm), trvala na tom, že dohlédne na vaření.

To, co jsme jedli, se mi navždy vrylo do paměti, protože to byl nejpřepychovější pokrm mého života. Na polévku si nevzpomínám, ale před očima mám dodnes pečenou husu s knedlíky, jídlo, které se podávalo na hlubokých talířích, aby se na ně vešla lahodná šťáva, v níž plavaly knedlíky jako kachny na obecním rybníku. Když jsem vsál všechn tuk na svém posledním knedlíku, Marjánka zadržela a naložila další porci zlaté husičky a tři knedlíky, popadla bílou porcelánovou koněvku a nalila mi do talíře tučnou šťávu. Nikdy předtím jsem se tak nenajedl a nikdy už se tak nenajím. Kdybych se dnes pokusil sníst pečenou husu a knedlíky prosáklé zlatým tukem, do hodiny by bylo po mně. Své minulosti ale nelituji, neboť, jak říká Kohelet, všechno má svůj čas: je čas jíst pečenou husu a je čas půstu.

(Větší ukázka z autorova deníku z roku 1994 přinese letošní Židovská ročenka. Titulek dodala redakce, z anglického originálu přeložila am.)

LAG BA-OMER:

PROMĚNY ZVYKŮ V ČASE A PROSTORU

V jednotlivých dílech našeho seriálu jsme se věnovali některým případům migrace rabínských učenců, jejich názorů a textů. Pokusili jsme se vždy ukázat širší význam popisovaných událostí a způsob, jakým vyjadřují obecnější posuny židovských společenských a kulturních dějin. Za téma závěrečného dílu jsme zvolili svátek Lag ba-omer a některé s ním spojené zvyky. Snad i proto, že Lag ba-omer nepatří v židovském kalendáři k svátkům nejvýznamnějším, stal se během svých dějin předmětem řady fascinujících proměn.

POČÍTÁNÍ OMERU

Svátek Lag ba-omer spadá na 18. den měsíce ijaru, do období mezi Pesachem a Šavuot, nazývaného *sfirat ha-omer*, počítání prvotín (doslova snopů). Samotný název je vlastně číslovkou – hebrejské písmeno l (*lamed*) má číselnou hodnotu 30 a písmeno g (*giml*) hodnotu 3 – výsledně tedy „třicátý třetí den počítání omeru“. Počítání omeru vychází z biblického příkazu (Lv 23:14–16): „Nebudete ze sklizně jíst chléb ani pražené nebo čerstvé zrní, dokud nepřinesete tento dar svému Bohu. [...] Ode dne následujícího po oně sobotě, totiž ode dne, kdy jste přinesli snop pozvedání, si odpočítáte sedm plných týdnů. Do dne následujícího po sedmé sobotě tak napočítáte padesát dní.“

OBDOBÍ SMUTKU A POKÁNÍ

Babylonský talmud umísťuje do období počítání omeru příběh o tragické smrti žáků rabiho Akivy (Jev 62b): „Rabi Akiva měl dvanáct tisíc párů studentů mezi městy Gabata a Antipatris. A všichni najednou zemřeli, protože se jeden ke druhému nechovali s úctou. [...] Učili jsme se, že všichni zemřeli mezi Pesachem a Šavuot.“ Vzniká tak spojení mezi rabínskými učenici a omerovým obdobím.

Responzum gaona Natronaje z 9. století zmiňuje omerové období jako období smutku, za jehož důvod udává příběh o Akivových učencích, pojatý ovšem jakožto historickou událost. Další gaonské texty (*Šaarej išuva* 278) zmiňují zvyk učenců neuzavírat v období mezi Pesachem a Šavuot sňatky. Středověcí učenci, například David ben Josef Abu Dirham (14. století) již tento zvyk chápou jako zvyk celých obcí, i když jen některých, a nikoli pouze učenců.

Přesto se už od středověku objevovala jiná vysvětlení polosmutku, který se kromě

omezení svateb a jiných radostných událostí vyjadřoval například tím, že někteří muži se neholili. Například *Sefer asufot* (13. století) udává jako důvod částečného truchlení (*minhagej avelut*) masakry spojené s křížovými výpravami. Ještě později zmiňuje Jaakov Emden (1697–1776) ve svém vydání *siduru* také Chmelnického masakry (1648) a totéž vysvětlení přináší i slavný halachista Jechiel Michl Epstein (1829–1908) v komentáři *Aruch ha-šulchan* (OCh 493:1).

LAG BA-OMER

Menachem Meiri již ve 13. století ve svém komentáři k Talmudu *Bejt ha-bchira* zmínil tradici, kterou stejně jako později Abu Dirham označil za gaonskou, podle níž na 33. den počítání omeru umírání Akivových žáků přestalo.

Lag ba-omer v tradičním pojetí. Foto archiv.

Středověké a raně novověké halachické kodexy se liší ve způsobu výpočtu přesného data oslavy (*jom simcha*) připomínající konec epidemie, která měla být příčinou smrti studentů. Ještě *Šulchan aruch* (na základě *Tur* OCh 493) umísťuje připomínku na 34. den omeru, avšak glosa Moše Isserlese datum koriguje na 33. den, a to s odkazem na alternativní výpočet přítomný ve sbírce *Minhagim Maharil* (15. století), jež pro Isserlese představovala klasické dílo aškenázské halachy.

ŠIMON BAR JOCHAJ

Výše citovaná pasáž Talmudu rovněž zmiňuje, že po smrti Akivových žáků byl celý svět zdrcený. Rabi Akiva se přesunul na jih a vyučoval pouhých pět studentů, mezi nimi také rabiho Šimona bar Jochaje.

Právě tento detail se ukázal jako rozhodující pro pozdější vývoj svátku Lag ba-omer. Když se na přelomu 13. a 14. století objevil v Kastilii spis *Sefer ha-zohar*, základní dílo středověké kabaly, bylo jeho autorství připisáno právě Šimonu bar Jochajovi, nejspíše proto, aby skuteční autoři a redaktoři, mezi nimiž měl významné místo Moše z Leonu, získali svému spisu vysokou autoritu. *Zohar*, jenž hovoří v mnoha pasážích o Šimonu bar Jochajovi a jeho žácích, označuje den jeho úmrtí jako *hilula* – doslova „sňatek“ mezi zemí a nebem, představované spojením učencovy duše s božským pléromatem. I když tedy *Zohar* obsahuje důvody, proč by odchod Šimona bar Jochaje měl být vnímán jakožto radostná, a nikoli truchlivá událost, nezmiňuje nikde datum jeho úmrtí.

To se objevuje poprvé teprve ve spise Chajima Vitala, jednoho z kabalistů 16. století. Vital v knize *Pri ec chajim* (Šaar sfirat ha-omer, kap. 7) označuje za den úmrtí Šimona bar Jochaje právě 33. den omeru (18. ijar) a hovoří o něm jako o dni,

kdy má být radostně oslavován (*jom simchato*). Jak jsme již na tomto místě zmínili, 16. století bylo obdobím vzestupu židovského osídlení v zemi Izraele, zejména v severních oblastech Galileje. Právě zde, v městečku Meron, lze nalézt hrob Šimona bar Jochaje. Relativně tolerantní politika osmanské říše umožnila nejen usazování Židů, ale také aktivní náboženský život včetně poutí ke svatým místům, mezi nimiž si hrob Šimona bar Jochaje velmi brzy získal prominentní místo.

POUTĚ DO MERONU

S poutěmi ke hrobu Šimona bar Jochaje v Meronu se dnes pojí řada zvyků, z nichž některé mají svůj původ v raně moderní době, jiné jsou novější. Patrně nejvýraznějším zvykem je zapalování pochodní a vater, a to nejen přímo v Meronu, ale i jinde

v zemi Izraele. Ohně mají symbolizovat světlo učení, jež Šimon bar Jochaj vyjevil.

Sbírka *Taamej minhagim* z přelomu 19. a 20. století zmiňuje dodnes živý zvyk bezdětných párů vykonat na Lag ba-omer poutí do Meronu a věnovat ostatním poutníkům *chaj rotel* – tedy osvěžující nápoje o objemu jeden rotel (asi 54 litrů). Po devíti měsících se na témže místě scházejí páry, jimž poutí pomohla k početí dítěte.

Pozdní midraše obsahuje myšlenku, že během života Šimona bar Jochaje se na nebi nikdy neobjevila duha. Důvodem měla být učenčova svatost, jež sama o sobě chránila celý svět, a nebylo zapotřebí Božího zásahu, jehož ukazatelem by byla právě duha. Hebrejský výraz pro duhu, *kešet*, však znamená rovněž „luk“, a proto lze na Lag ba-omer spatřit v Izraeli děti pobíhající s malými luky a šípy.

Symbolika luku a šípů se objevuje i v emblému mládežnických brigád CaHa-Lu, označovaných zkratkou GaDNa', jež byly založeny na Lag ba-omer roku 1941. Tentýž den byly založeny také úderné jednotky Palmach jako pojistka pro případ, že by britské jednotky musely z tehdejší Palestiny ustoupit a hrozila invaze nacistických armád nebo jejich spojenců. V rámci ideologie izraelské armády byl Šimon bar Jochaj reinterpretován jakožto spojenec Šimona bar Kochby, omerové období jako boj proti Římu a 33. den omeru jakožto den Bar Kochbova vítězství. Od roku 2004 je Lag ba-omer oficiálním dnem pozdravu záložním jednotkám izraelské armády.

Vraťme se však do druhé poloviny 16. století, do okruhu nejvýznamnějšího ze safedských kabalistů, Jicchaka Lurii Aškenaziho (Svatý Ari, 1534–1572). Luria postavil učení *Zoharu* do samého středu svého kabalistického učení, a není proto divu, že věnoval pozornost také postavě Šimona bar Jochaje. Chajim Vital popisuje návštěvu Meronu s Jicchakem Aškenazim: „Viděl jsem jednou svého mistra, budiž jeho památka k požehnání, jak se tam vypravil na 33. den omeru. Šel on sám a všichni členové jeho domácnosti. Pobýval tam po první tři dny toho týdne. [...] Rok před tím, než jsem začal s mistrem studovat, přivedl tam svého nejmladšího syna s celou svojí domácností a oholil mu tam hlavu podle známého zvyku a uspořádal tam radostnou hostinu.“ Vital popisuje zvyk, který se později rozšířil pod názvem *upširin* – postřížiny.

Kde je však souvislost mezi svátkem Lag ba-omer a prvním stříháním chlapečů? Možnou spojitost představuje již na konci středověku zaniklý zvyk „vedení k Tóře“, který popsal americký judaista Ivan G. Marcus. Zvyk je zobrazen na jedné iluminaci

Lipského machzoru (asi 1320) a zmiňuje jej například halachická sbírka *Kol bo* (snad 14. století): „Když člověk uváděl svého syna ke studiu Tóry, napsali mu [hebrejská] písmena na pergamen nebo na tabulku. Vykoupeme jej, umyjeme a oblečeme do čistých šatů. Tabulku pokryjeme medem a mlékem, přineseme také ovoce a různé pamlsky. Přineseme [chlapce] k učenci, aby jej uvedl do školy. [Otec chlapce] zavine do svého pláště a přinese jej do školy. Necháme jej pojíst chalu v medu a mléce i ovoce a pamlsky. Přečteme mu písmena, poté na ně nanese med a vyzveme [chlapce], aby med na písmelech olízal. Poté jej vrátíme jeho matce.“

Profesor Marcus ukázal, že ve středověku byl právě obřad uvedení k Tóře hlavním rituálem, který označoval budoucí vstup chlapce do společenství učenců. Od pozdního středověku však začal tuto funkci přebírat moment, kdy chlapec dosáhl věku třinácti let, nejspíše pod vlivem katolického

Lag ba-omer v Berlíně. Foto archiv.

obřadu biřmování. Původní uvedení k Tóře, jež se odehrávalo ve věku asi tří let chlapce, nahradila dodnes významná slavnost *bar micva*, již se později dostalo ekvivalentu pro dívky pod názvem *bat micva*.

Ačkoli původní obřad uvedení k Tóře zanikl, některé jeho významové i rituální prvky začal přebírat svátek Lag ba-omer. Vitalovo svědectví o prvním stříhání malého Luriova syna ukazuje, že safedští kabalisté vytvořili novou spojitost mezi svátkem Lag ba-omer jakožto výročí úmrtí Šimona bar Jochaje, studiem Tóry a vstupem (iniciací) chlapečů do společenství učenců. Vedle zapalování vater a studia mystických textů lze proto v Meronu na Lag ba-omer sledovat skupiny zbožných rodin, jež zde poprvé stříhají vlasy svým synům. Tento obřad se nazývá v jidiš *upširin*, v hebrejštině *chala-ka*. I když první stříhání vlasů je důležitým momentem v mnoha kulturách, připomeň-

me, že předchozí dny omeru jsou charakterizovány částečným smutkem, během něžž není zvykem upravovat si vlasy a vousy. *Upširin* je proto dalším prvkem, jež spolu s ohněm a radostnou atmosférou vytváří dramatický kontrast.

Zajímavé jsou pokusy oživit další prvky původního rituálu uvedení k Tóře právě prostřednictvím jejich napojení na obřad *upširin*. Mnohé chasidské obce tak například obnovily zvyk olizování medu z hebrejských písmen napsaných na tabulce, který jsme zmiňovali výše.

Inovační charakter poutí do Meronu nejlépe dokazují vyjádření jejich oponentů. Zatímco od třicátých let 19. století popularita těchto poutí rostla, již od počátku proti bujarým oslavám reagoval například Moše Sofer (1762–1839), vedoucí slavné ortodoxní ješivy v tehdejší Pressburgu, a to na základě halachické zásady *bal tosef* („nepřidáš“), zakazující přidávat novinky k už existujícímu (JD 236).

Zmínili jsme jen nejdůležitější okolnosti vzniku a proměn svátku Lag ba-omer, jež by si zasloužil podrobnější popis. I tak je ale dalším vhodným příkladem dějinného charakteru židovské kultury, již bychom neměli redukovat na beztvare bezčasí „tradice“. Rabínské učenci, jejich myšlenky a spisy, stejně jako rituály, které učenci i celé obce prováděli a provádějí, mají své dějiny: vznikají, transformují se, zanikají nebo jsou za jiných okolností obnovovány. Mnohé texty se ztratily a jiným nejsme schopni správně porozumět. V jednotlivých dílech našeho seriálu jsme se nesnažili tyto mezery kulturní historie zastírat. Pokusili jsme se však ukázat, že pozorným studiem existujících pramenů a jejich kritickou interpretací jsme navzdory existujícím omezením schopni mnohé zákruty židovských kulturních dějin rekonstruovat.

PAVEL SLÁDEK

DROHOBYČ BEZ SCHULZE

Inspirace Brunem Schulzem v Polském institutu v Praze

Pan Alfred Schreyer, jeden z posledních žijících žáků Bruna Schulze na drohobyčském gymnáziu.

Inspiračním zdrojem poněkud nešťastně pojmenované výstavy *Kafka & Schulz. Mistři pohraničí*, již připravilo stockholmské židovské muzeum, tamní České centrum a Polský institut, jsou paralely v životních osudech a dílech spisovatelů Franze Kafky a Bruna Schulze.

Texty na panelech napsala švédská spisovatelka Agneta Pleijelová – zabývá se prostředím na pomezí tří kultur, v němž oba autoři vyrůstali a žili, jejich složitým vztahem ke svým otcům, k židovství, k ženám, naznačuje interpretační paralely a zmiňuje i skutečnost, že Bruno Schulz napsal doslov k polskému vydání *Procesu*, který roku 1936 přeložila jeho snoubenka Józefina Szelińska. K vidění jsou kopie několika Schulzových kreseb a jediné jeho olejomal-

Pražská instalace v Polském kulturním středisku (připravená v rámci celoročního projektu institutu ve spolupráci s pražským Židovským muzeem) je však rozšířena. Diváci mají možnost zhlédnout animovaný film, jež podle Schulzovy prózy *Krokodýlí ulice* natočili Stephen a Timothy Quayové, američtí bratři, kteří patří k nejlepším světo-

Starosvětský vývěsní štít, jediný pozůstatek po staré lékárně v Drohobyči.

vým animátorům. Zmíněný snímek bývá navíc označován jako vrchol jejich tvorby a způsob, jakým dokázali autoři pomocí

MALBY POD OMÍTKOU

Další snímek, který lze na výstavě spatřit, je dokument německého režiséra Benjamin Geisslera nazvaný *Nalezení obrazů*. Režisér jej natočil roku 2001 jako stominutový film a pro výstavu jej zkrátil na zhruba třicet minut. Zaznamenal v něm, jak byly v bývalé vile důstojníka SS Felixe Landaua nalezeny nástěnné malby pohádkových postav, které Schulz vytvořil na objednávku pro Landauovy děti. Sekvence ukazují, jak byly vzácné fresky odhaleny pod růžovou omítkou v zanedbaném bytě

postarších Ukrajinců, nad hromadami kuchyňského nádobí a svazky česneku. „Co nás to potkalo,“ běduje paní domu, jako by tušila, že objev její rodině způsobí řadu nepříjemných vpádů do soukromí.

Dokument zahrnuje i spor mezi úřady Ukrajiny a Izraele, který nález vyprovokoval a jenž vyvrcholil tím, že fresky byly sejmuty a odvezeny do jeruzalémského památníku šoa Jad vašem, kde zůstávají jako stálá výpůjčka. Části, které ve vile zůstaly, se staly součástí Muzea Bruna Schulze v Drohobyči.

DNEŠNÍ DROHOBYČ

Třetím doplňkem původní švédské výstavy je další samostatná výstava nazvaná *Drohobyč bez Schulze*. Jejím autorem je mladý polský fotograf a filmař Jakub Kamiński (nar. 1985), absolvent lodžské filmové školy a držitel několika mezinárodních ocenění (Grand Prix National Geographic a Grand Press Photo 2012), který v současnosti pracuje jako foto-reportér listu Rzeczpospolita. Kamiński se vypravil do Drohobyče roku 2010, aby zachytil Schulzovy stopy tam, kde se narodil, žil a zemřel, ale kde o jeho existenci či práci dnes mnoho lidí netuší.

(pokračování na str. 17)

Obchodníci na drohobyčském tržišti.

by, jež se dochovala (*Setkání*). Pokud by se výstava omezila jen na toto, asi by zaujala s úctou a obdivem k oběma geniálním spisovatelům, nicméně „v mezích normálu“.

loutek vytvořit tíživou a poetickou atmosféru (připomínající filmy Jana Švankmajera, k jehož vlivu se bratři ostatně hlásí) předlohy, je opravdu pozoruhodný.

ZEMĚ, KDE BYCH MOHL ŽÍT

(Průvodce po Izraeli očima fotografa a farářky)

Vnímat Izrael bez hodnocení, analýz a vyhraněných postojů, vidět ho zaujatě a přitom věcně dokáže málokdo. Manželé Cudlínovi to zvládli a jako praví poutníci se na své cestě Svatou zemí pohybují se samozřejmou pokorou a otevřeností ke všemu, co vidí. Eva Cudlínová (autorka textů) je evangelická farářka, Karel Cudlín známý fotodoku-

Těžištěm průvodce jsou nicméně Cudlínovy snímky: právě ony mu dodávají jedinečnost a hloubku a veškerou svatost zasazují do všedního života. V průvodci nalezneme panoramatické záběry krajiny a měst i detail mezuy na Sijónské bráně, snímky věřících z Golgoty i pohled na jeruzalémský trh. U blešáku v bývalém arabském přístavu Jaffa

Hráči karet v Jaffě.

mentarista. Izrael v jejich podání je až překvapivě příjemné místo, oproštěné od osudových sporů. Snad tím, že tito poutníci vidí „jen“ povrch, odkrývají Izrael v jeho základním smyslu: jako úhelný kámen tří náboženství, jako zemi jedinečných historických památek a nádherné přírody a současně jako moderní židovský stát.

Kniha, vycházející v nové ediční řadě nakladatelství Academia zaměřené na osobněji pojaté průvodce, je rozdělena do několika částí: nejobsáhleji je zpracován Jeruzalém (škoda, že se tu nedostalo i na Hebrejskou univerzitu) a jeho okolí, včetně Judské pouště, Kumránu či latrunského kláštera. Cesta pak směřuje do Tel Avivu a Jaffy a vede na pobřeží do Aškelonu, Haify, Caesarey či Akka. Následuje sever Izraele a Galilea a nakonec jih země. Osmdesát sedm zmiňovaných míst tvoří samostatná, přehledně uspořádaná hesla: obsahují mapku s určením, kde se místo nachází, geografickou polohu užitečnou pro GPS navigaci, stručné vysvětlení jeho významu v biblických a historických souvislostech i praktické rady pro cestovatele. Piktogramy v záhlaví každého hesla stručně napoví, z jakého hlediska je konkrétní místo zajímavé.

hrají muži karty: dva mají jarmulky, jsou to tedy věřící Židé, dva nikoli – můžeme se dohadovat, zda nejsou věřící, nebo zda to nejsou ani Židé, ale dokonce izraelští Arabové –

Pohled z Jad vašem.

pak by byla idyla dokonalá. Po místě křtu Ježíše Krista v Kasr al-Jahúdu, kam směřují křesťané z celého světa, následuje snímek z Deganie, prvního kibucu v zemi. Vleklý a tragický izraelsko-arabský spor i vnitřní

Tabule na Křížové cestě.

problémy izraelské společnosti připomíná Cudlín spíše decentně: snímek z Golan, kde uprostřed kvetoucí krajiny vede ostnatý drát s nápisy: „Pozor, miny!“; pamětní kámen na místě, kde byl v roce 1995 zavražděn premiér Jicchak Rabin; po zuby ozbrojený voják na stanovišti v Hebronu či vstup k hrobce Ráchel na okraji Betléma, jenž připomíná spíše vchod do věznice se zvýšenou ostrahou. Nad vchodem do ultraortodoxní čtvrti Mea Šearim, známé svou čím dál větší uzavřeností, spatříme nápis vyvedený obřím písmem: „Skupiny, které procházejí naší čtvrtí, hrubě urážejí obyvatele. Prosíme, přestaňte s tím.“

Cudlín není žádný „válečný reportér“, jeho výpravy do židovského státu jsou očividně cestami za rozmanitostí a současně harmonií. Jezdí tam již sedmnáct let a pořídil stovky snímků, jimiž by mohl zaplnit mnoho průvodců. Jak sám říká – a kniha stvrzuje –, je to země, kde můžete cestovat nejen prostorem, ale i časem, a to téměř na každém kroku. „Je to země, kde mám spoustu přátel a kde bych mohl žít,“ dodává fotograf. Což je v době, kdy se Izrael zmiňuje většinou jen v souvislosti s „výbušnými“ tématy, sympatický a cenný přístup. **am**

(Eva a Karel Cudlínovi: Osmdesát sedm magických míst Svaté země. Vydalo nakladatelství Academia v Praze roku 2012. 332 stran, přes 200 barevných snímků, brožované, formát A5, dop. cena: 365 Kč.)

AMERIKANIZACE HOLOKAUSTU

Editorka Hilene Flanzbaumová připravila roku 1999 pro nakladatelství při Univerzitě Johnse Hopkinse titul *Amerikanizace holokaustu*, sborník esejů zabývajících se tím, jak se v druhé polovině 20. století odkazovalo v americké politice, v médiích a v kultuře k holokaustu. Témata jednotlivých příspěvků se přitom rozpínají od poezie přes komiksy k divadlu a filmu, od postavení přeživších k častému, leč až absurdnímu poměrování holokaustu s otroctvím coby historickým dědictvím Afroameričanů. Jedno ale mají společné: snahu vystopovat, jak se holokaust postupně začleňoval do amerického národního povědomí a jakými proměnami jeho obraz prošel. Právě tento proces pak Flanzbaumová nazývá „amerikanizací holokaustu“ a člení ho do několika etap.

DENÍK

Je obecně známo, že v padesátých letech představoval holokaust v Americe, ale občas i v Evropě a především v Izraeli jakési tabu. Jedním z mála přístupných zdrojů informací a vzdělávání tu byl *Deník Anne Frankové*, který v USA poprvé vyšel roku 1952. Ohlas na něj byl nicméně značný: jen v dané dekádě se ho prodalo přes milion výtisků, adaptace pro divadlo získala roku 1955 Pulitzerovu cenu za nejlepší drama a stejnojmenný film uvedený na plátna kin roku 1959 zhlédly miliony diváků. Podle výzkumu Michiganské univerzity z roku 1996 stále zůstává hlavním textem, o němž se opírají učební programy základních a středních škol: žáci různých věkových skupin v USA si dodnes s holokaustem spíše než Adolfa Eichmanna nebo varšavské ghetto spojí Anne Frankovou.

Kromě toho, že až do roku 1994 studenti a veřejnost nečetli autentický deník, ale to, co se v něm rozhodli ponechat otec autorky Otto Frank a redaktori nakladatelství Doubleday, ovšem současné americké teoretiky trápí mnohem podstatnější věci: fakt, že se představivost čtenářů dodnes střetává s holokaustem, aniž by se přímo střetávala s jeho hrůzností, přičemž poselstvím této růžovými brýlemi viděné a logicky časově i místně omezené verze skutečnosti je optimismus a naděje. A skutečnost, že divadelní i filmová adaptace z padesátých let zcela opomíjely fakt, že Anne byla

Židovka – tehdejší producenti se totiž domnívali, že prezentovaný příběh bude mnohem silnější, pokud vyzní jako univerzální oslava lidského ducha čelícího ohromnému protiventství a ztrátám. Což však bylo v souladu s tím, co si v padesátých letech kladla za cíl též nově založená Nadace Anne Frankové, tj. „používat jméno Anne jako symbol naděje a podporovat porozumění mezi národy v atmosféře svobody“.

Už v osmdesátých letech prošel odkaz Anne Frankové, ale i vnímání holokaustu v USA vůbec zásadní proměnou. Nadace zveřejnila svůj nový program, podle něhož má vzdělávání o druhé světové válce a zejména o holokaustu sloužit především k hlubšímu obeznámení se současnými protizidovskými předsudky. O holokaustu se začaly pořádat vědecké konference, sbírala se svědectví přímých svědků a na univerzitách se

začaly vyučovat speciální kurzy věnované problematice šoa také z hlediska sociologického, psychologického, literárního atd. Pro masovější vnímání židovské tragédie pak půdu připravil dokumentární cyklus nazvaný *Holokaust* a vysílaný roku 1978 celonárodním kanálem NBC, který sledovalo odhadem sto dvacet milionů diváků. A třebaže ho kromě jiných i Elie Wiesel označil za zavádějící, samolibý a nebezpečný, také díky němu se stal natolik populární osobností, že mu byla roku 1988 svěčena čest zahájit ceremoniálním hodem newyorskou baseballovou sezónu (což je samo o sobě kontroverzní; podle mnohých svědčí až o jakési vulgárnější formě amerikanizace holokaustu).

SEZNAM

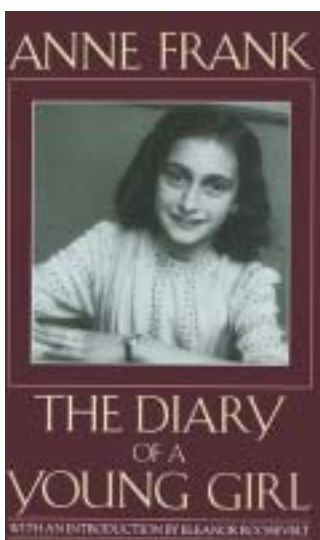
V devadesátých letech velkou pozornost k tématu přilákal film *Schindlerův seznam*. Do kin byl uveden roku 1993 a neočekával se od něj velký kritický ani komerční úspěch: získal však sedm Oscarů, vydělal hromadu dolarů, a když byl poprvé roku 1997 uveden v televizi, doprovázelo jej oznámení, že nebude přerušován reklamami. (Sponzorem pořadu přitom byla společnost Ford, jež nese jméno po generace spojované s antisemitismem.) Třebaže řada teoretiků *Schindlerovu seznamu* vyčítala, že

spíše než aby vykresloval židovské oběti, oslavuje jejich zidealizovaného nežidovského zachránce, dopad filmu byl zásadní. Zhruba od té doby se v amerických veřejných debatách začalo slovo holokaust používat v mnoha souvislostech: například ve spojení s válečnými zvěrstvy ve Rwandě a v Bosně, proti čemuž většina Američanů nic nenamítá, ale také urážlivě zlehčujícím způsobem třeba (pravcově a křesťanský orientovanými) odpůrci potratů, kteří hovoří o holokaustu nenarozených dětí, nebo dokonce právníkem nechvalně známého O. J. Simpsona Johnniem Cochranem, jenž v souvislosti s rasovými nepokoji v Los Angeles hovořil o „holokaustu černošské mládeže“. To ukazuje, že se holokaust zabydlel nejen v americkém povědomí a popkultuře, ale také – problematicky – v americkém slovníku.

AMERIČAN, ČLOVĚK, ŽID

Z esejů sborníku Hilene Flanzbaumové nabízí nejpronikavější vhléd do amerikanizace holokaustu stať Jamese E. Younga pojednávající o Muzeu holokaustu ve Washingtonu, DC, o paměti a o otázkách identity. Jak autor předesílá, ještě než se muzeum začalo v USA stavět, bylo nutné odůvodnit jeho vznik, což roku 1979 učinil tehdejší prezident Jimmy Carter, když ve svém projevu vyjmenoval tři důvody: „Za prvé to byli američtí vojáci, kdo osvobodili tábory smrti a pomohli tak odhalit strašlivou pravdu, co se v nich odehrálo. A Spojené státy se poté staly domovem mnoha přeživších. Za druhé ovšem musíme i my přiznat odpovědnost za to, že jsme před čtyřiceti lety nebyli ochotni připustit, že se děje něco tak příšerného. A za třetí se jako lidé zajímáme o lidská práva všech lidí, a proto se cítíme zavázáni zmapovat systematické vyvražďování Židů, abychom se pokusili zjistit, jak lze podobným katastrofám zabránit v budoucnu.“ Když se pak ozvaly hlasy protestující proti umístění muzea přímo v srdci hlavního města Spojených států, mezi památníky oslavující americké úspěchy a ideály, rada rodičů se muzea odpověděla následovně: „Toto muzeum patří do centra amerického života, neboť Amerika je – coby demokratická civilizace – nepřitelem rasismu a jeho extrémní podoby, genocidy. Holokaust je událost celosvětového významu, avšak pro Američany má mimořádnou důležitost: nacisté slovy a činy popřeli nejhlubší víru amerického lidu.“

Tím začala, slovy programového ředitele muzea Michaela Berenbauma, „amerikanizace holokaustu“, v rámci níž mělo muzeum připomenout šoa „tak, aby to dávalo (pokračování na str. 18)

SACHA BARON COHEN

aneb *Umění uzurpace založené na převtělování*

Z kampaně, která doprovází film Sacha Barona Cohena *Diktátor*, lze dovést, že

Sacha Baron Cohen jako Borat.

pokud by jeho autor nebyl předurčen ke kariéře „baviče veřejnosti č. 1“, mohl by být také skvělým profesorem marketingu. To ostatně u mladíka, který se v pětadvaceti rozhodl, že jeho životním cílem je role komika, a proslavil se bez vnější pomoci a protekce ve třiceti, kdy získal cenu BAFTA (Britské akademie filmového a televizního umění) jako autor nejlepších komických pořadů za rok 2001, nepřekvapuje.

Sacha Baron Cohen se narodil před čtyřiceti lety v Londýně v židovské ortodoxní rodině, studia úspěšně zakončil prací o roli, kterou sehráli Židé v hnutí za občanská práva v USA, rok po studiích strávil v kibucu Roš ha-Nikra v Izraeli. Během následujících deseti let se stal jedním z nejuznávanějších a současně nejkontroverznějších komiků naší planety. Ani jeho poslední opus – film *Diktátor* – nic nemění na jeho pověsti zuřivého a impertinentního obrazoborce.

ALTER EGO

Proteovský autor, ovládající jako chameleon změny vlastní fyziognomie, debutoval na čtvrtém kanálu anglické televize v roce 1998. Tehdy začalo jeho převtělování do osob a postav, které jsou dnes od jeho vlastní osobnosti neoddělitelné. Právě tato metoda mu přinesla rozhodující úspěch, neboť Sacha Baron Cohen už ve skutečnosti nepatří sám sobě. Věrohodně vstupuje do každé z postav, kterou vytváří, a naprostou duševní i tělesnou identifikaci s ní dává vzniknout dokonalému alter egu.

Jde to dokonce tak daleko, že se prakticky nikdy nevyjadřuje sám za sebe,

vlastním jménem. V rozhovoru s americkým televizním moderátorem Howardem Sternem to formuloval následovně: „Občas se mezi svými postavami ztratím do té míry, že zapomenu svou vlastní identitu.“

Jeho postavy jsou stále pomatenější a bláznivější. Ali G, první z nich, nevzdělaný londýnský pseudorapper s čepcem stejně směšným jako masivní zlatý náhrdelník na jeho krku, interviewoval desítky (pravých) osobností v mimořádně úspěšném pořadu anglické TV, který byl dokonce adaptován do filmové podoby.

Sacha Baron Cohen.

BORAT

Poté, v roce 2006, přišla řada na Borata, sexistického, rasistického, antisemitského, homofobního a naivního reportéra kazašské televize, který brázdí Spojené státy ve zmrzlinářském autě, poselství myšlenkou oženit se s Pamelou Andersonovou, ztělesněním jeho „amerického snu“. Pseudodokumentární záběry, falešná interview i umělé improvizace dokázaly překvapivě věrně zachytit různé stránky americké skutečnosti. Často paradoxně pravdivěji než skutečný dokument.

To vše vyneslo Sachovi Baronovi Cohenovi renomé zcela jedinečného komika i autora – a také výhrůžky a žaloby všeho druhu.

Cohen žil v Boratově „kůži“ několik let, často mnoho měsíců bez přerušení. Když byl na základě žaloby předvolán

k soudu, řekl přítomným novinářům: „Je mojí povinností zdůraznit, že s tím panem Cohenem nemám naprosto nic společného a že bezvýhradně podporuji rozhodnutí vlády Republiky Kazachstán pohnat toho Žida před soud.“

DIKTÁTOR

Film *Brüno*, příběh rakouského homosexuálního módního reportéra, který chce získat slávu a nostalgicky obdivuje třetí říši, měl premiéru před třemi roky a pro svou režijní rozvleklost byl určitým zklamáním. Dnes přichází nejslavnější z anglických humoristů se skutečnou filmovou veselohrou. V *Diktátorovi* se znovu naplno projevuje autorovo umění a inteligence, které mu v rámci jeho neuvěřitelného talentu umožňují novou proměnu, tentokrát do postavy generála Amírala Aladeena.

Tenhle diktátor – přímo inspirovaný Saddámem Husajnem, Kaddáfím nebo i Ahmadínežadem – s černým vousem a v operetním kostýmu, ovládaný divokou nenávisťou k Západu, zabíjí na rozdíl od svých slovních kolegů především svými žvásty. Cítí se „připraven riskovat svůj život, aby se ujistil, že demokracie nikdy nebude běsnit v zemi, kterou s takovou láskou utiskuje“.

Bylo by škoda, naše škoda, kdyby se v současných časech ekonomického a sociálního mrzoutství postavila veřejnost odmítavě ke ztřeštěnému, absolutně nekorektnímu a extrémnímu humoru Sacha Barona Cohena, „samozvance“,

Sacha Baron Cohen jako Diktátor. (Snímky na této straně: archiv Rch.)

který si dovolí skutečně všechno a nerespektuje žádná omezení... V nejlepším i v nejhorším.

ELIE KORCHIA
(*Z Information juive*
červenec/srpen 2012 přeložil jd.)

LUDMILA KYBALOVÁ

(1929 Praha–2012 Ptáčov)

Koncem července nás zasáhla zpráva o úmrtí bývalé ředitelky Státního židovského muzea v Praze PhDr. Ludmily Kybalové, CSc.

Narodila se 9. června 1929 v Praze v rodině Antonína Kybala (1901–1971), textilního výtvarníka a pedagoga, zakladatele české školy tapisérie; také matka Ludmila Kybalová (1905–1975) byla textilní výtvarnicí. Jejím životním partnerem byl historik a teoretik umění dr. Antonín Hartmann.

Po studiu dějin umění a etnografie na Karlově univerzitě v Praze (specializovala se na historický a současný textil) pracovala Ludmila Kybalová v nakladatelství Artia jako odborná redaktorka. V roce 1968 získala interní aspiranturu na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, kde rozšířila svůj zájem na dějiny odívání. Ve stejném roce vydala ve spolupráci s Olgou Herbenovou a Milenou Lamarovou ve své době přelomovou *Obrazovou encyklopedii módy*, jedinou systematickou práci tohoto typu. Encyklopedie vyšla v Artii nejprve německy a pak v mnoha světových jazycích; česky roku 1973 a přispěla k tomu, že Kybalová vešla do povědomí českých čtenářů jako uznávaná odbornice na historii módy a textilu. Tuto pověst potvrzovala celou svou další prací: připravila řadu výstav z oboru textilu, vyučovala na UM-PRUM a DAMU, pracovala na řadě významných publikací, je autorkou mnoha odborných studií, často základního významu. V letech 1988–1992 například napsala pro Vysokou školu múzických umění v Bratislavě třídílná skripta z dějin odívání, jež se používají i na obou pražských vysokých uměleckých školách. Je autorkou monumentálního knižního cyklu „Dějiny odívání“, který mapuje vývoj oděvu v Evropě od starověku do čtyřicátých let 20. století; sedmidílný cyklus vydalo Nakladatelství Lidové noviny.

MÓDA MĚ NIKDY NEZAJÍMALA

Původním zájmem Ludmily Kybalové byl textil, koberce, tapisérie (její disertační práce pojednávala o gotických textiliích v Čechách), k zájmu o odívání ji přivedla „v podstatě souhra náhod“, jak se nedávno svěřila v sympaticky otevřeném rozhovoru pro alternativní časopis *Nový prostor* (č. 342).

„V šedesátých letech jsem byla zaměstnaná v nakladatelství Artia, kde se pracovalo na edici velkých slovníků. Měly vždy tisíc obrázků a pojednávaly historii konkrétního oboru – v tomto případě módy. Dělal se to pro německé nakladatelství Bertels-

mann, které si na Vánoce objednalo padesát tisíc výtisků. Smlouvu na napsání knihy jsme měli s jistým Odolenem Zítkem, ten ale přinesl jen pár fotografií, vzal zálohu dvacet tisíc a vzápětí uprchl. Nechtěla jsem to tehdy vzdát, tak jsem zverbovala Olgu Herbenovou a Milenu Lamarovou a napsaly jsme to samy. Tak jsem se dostala k oděvu...

Módu jsem nikdy předtím nedělala, a ani nechtěla. Dokonce jsem jí pohrdala. Mě to strašně nezajímalo. Víte, mně u módy – teď nemluvím o té historické, která tvořila součást celé kultury dané doby – vadily dvě věci. Jednak jakási svatost, již požívají návrháři, lidé se k nim klaní jako k modlám, a přitom ani ti nejlepší malíři neměli nikdy

Foto Dana Cabanová.

tolik poct a nikdo se k nim nestavěl tak nekriticky... A druhá věc, která mi vadí, je, že módní návrháři jako by ztraceli podstatu. To souvisí už s tím, jak módní průmysl funguje. Dvakrát do roka musí přijít s novou kolekcí – to je moment komerce.“

DVAKRÁT V ŽIDOVSKÉM MUZEU

Po ukončení aspirantury (1971) oslovil Ludmilu Kybalovou tehdejší ředitel Státního židovského muzea (SŽM) Vilém Benda s nabídkou místa kurátorky textilních sbírek. Pustila se do práce v muzeu s velkým elánem. Věnovala se systematické katalogizaci nejstarších textilií a publikační činnosti, nemohla se vyhnout ani praktickým problémům – sbírka byla v neutešeném stavu a bylo třeba ji uložit odpovídajícím způsobem. Podařilo se jí brzy vytvořit kolektiv lidí, pro které se muzeum stalo takřka náplní života. (Tehdy Lída, jak ji blízcí spolupracovníci oslovovali, nabízela také mně možnost pracovat po maturitě ve sbírkovém oddělení SŽM.)

Bohužel, s pokračující normalizací se atmosféra v muzeu zhoršovala – začalo to zákazem přijímání zahraničních návštěv, pokračovalo zpochybňováním odborné práce Ludmily Kybalové a snahou zbavit se nejen jí, ale i ostatních členů kolektivu, který byl úzce provázaný s disentem. Lída nakonec raději sama v roce 1977 muzeum opustila s tím, že je to pro ni uzavřená kapitola. Nastoupila pak jako vedoucí výtvarné redakce do nakladatelství Odeon, kde byla až do svého odchodu do důchodu.

V roce 1991 však přijala nabídku a do muzea se vrátila jako jeho ředitelka. Byla ideálním kandidátem: odborníci, která neměla žádné škráloupy z minulosti a navíc měla předpoklady zajistit další rozvoj této instituce ve všech oblastech její činnosti. Byla to však absurdní situace – v muzeu stále ještě pracovali lidé, kteří ji před lety vyházovali.

Po svém nástupu musela řešit několik pro muzeum životně důležitých úkolů. Nejzávažnější byla otázka vývozu muzejních předmětů do zahraničí, jež se projednávala na vládní úrovni. V průběhu jednání se jí podařilo prosadit důležitou zásadu: Muzejní sbírky musí zůstat kompletní s tím, že se muzeum nebrání jiné formě spolupráce. V souvislosti s restitucemi židovského majetku se začalo jednat o navrácení muzea Federaci židovských obcí a Lída Kybalová muzeum připravila k předání.

V průběhu tří let svého ředitelování odstartovala několik pro muzeum klíčových projektů jako obnovu nápisů v Pinkasově synagoze, restaurování náhrobků na Starém židovském hřbitově a především budování depozitářů: mimopražský depozitář pro sbírku textilu, první pokusy o využití Smíchovské synagogy pro uložení sbírek apod.

Po předání muzea současnému řediteli Leovi Pavlátovi tu Lída zůstala po dobu pěti let jako kurátorka textilu, aby dokončila katalogizaci synagogálních textilií. Její vazby na muzeum nebyly zpřetrhány ani po jejím definitivním odchodu do důchodu: spolupracovala s muzeem externě. V té době také připravila ojedinělou výstavu, na niž se celý život těšila: *Textilní poklady z českých a moravských synagog*, která v Císařské konírně Pražského hradu v roce 2003 představila světově unikátní soubor synagogálních textilií (datovaných od konce 16. do počátku 20. století) ze sbírek Židovského muzea. K výstavě vydala obsáhlý katalog textilu, v němž zúročila svou celoživotní odbornou práci. O dění v muzeu se i pak živě zajímala.

Poslední dny trávila v rodinném kruhu na své milované chalupě. Zesnula tiše ve spánku po dlouhém a plodném životě 23. července ve věku 83 let. Pokoj její duši!

EVA KOSÁKOVÁ

ALENA HÁJKOVÁ (1924–2012)

„Spravedlivá mezi národy“ Alena Hájková pomohla v životě mnoha lidem. Myslím, že jsem posledním z této řady: osobně jsme se poznali až koncem 90. let, ale znal jsem ji samozřejmě jako autorku historických prací a dodnes mám v paměti její osobitý styl s důrazem na detailní rekonstrukci mezilidských vztahů mezi odbojáři. Někdy tvořila velké obrazy (jako např. ve své knize *Praha v komunistickém odboji*), ale vlastně na základě mikrohistorických studií jednotlivých lidí a jejich osudů. Na prvním místě byl u ní člověk.

Alena Hájková se narodila v Praze v r. 1924 v dělnické rodině jako Alena Divišová. Vyučila se krejčovou. Za okupace se zapojila do levicového odboje (byla členkou skupiny Přehledy) a pomáhala židovským přátelům: obstarávala jim léky a potraviny, podílela se na zajišťování úkrytů a falešných dokumentů pro ty, kdo odešli do ilegality, spolupracovala přitom s organizací Hašomer ha-cair. Přežila věznění v KT Ravensbrück. Brzy po válce se vdala za kolegu z odboje Miloše Hájka. Studovala, vychovala dva syny, od začátku 70. let žila sama a až do nedávné doby neúnavně báda, psala a radila kolegům.

Alena Hájková je autorkou, spoluautorkou a iniciátorkou řady historických prací a výzkumů, její analýzy odboje pro Komisi pro stíhání válečných zločinců jsou dodnes badatelsky cenné a využívané, byla součástí týmu, který v roce 1995 vydal úplně a kritické vydání Fučíkovy *Reportáže* apod. Poslední léta se věnovala historii židovské komunity v nacisty okupované Evropě. Toho, kdo by se chtěl o jejím životě a díle dovědět víc, odkazují na sborníček, který k jejím 80. narozeninám připravil Boris Čelovský.

Mně osobně pomohla tak, že iniciovala „restart“ mé badatelské dráhy. Těšil jsem se také na její výborné nedělní obědy, u nichž nechyběla láhev dobrého vína, a především na ni. Milá Alena byla vždy ochotna naslouchat a vyprávět a dozvěděl jsem se mnoho ze zákulisí naší nedávné historie, co do učebnic nepřijde. Rozuměli jsme si i v názorech na současnost, a tak mnohdy s nadhledem glosovala proměny mělkých povah úsměvnými historikami. Mrzelo mne jen, že se pozvolna, jak ztrácela zrak a kvůli nemoci, o jejímž postupu si nedělala iluze, stáhla do ústraní. A teď si najednou uvědomuji, jak mi chybí, že již nikdy nebudu moci Aleně zavolat a podělit se o radosti i starosti. Jistě nejsem sám.

DALIBOR STÁTNÍK

HA-MELECH (Nová opona pro Vysoké svátky)

Na Roš ha-šana 5773 bude ve Staronové synagoze zavěšen další nový parochet od malíře Marka Podwala. Navrhl jej v bílé barvě pro Vysoké svátky a stejně jako synagogální textilie, které již pro pražskou obec vytvořil, ho podle jeho návrhu vyrobila newyorská firma Penn & Fletcher. Dárce je Nadace Sandyho Plotkina, která parochet věnuje na paměť Normy a Benjamina Plotkinových. Mark Podwal ke sváteční oponě řekl:

Foto Dana Cabanová.

Během Vysokých svátků zdobí aron bílá opona. Bílá symbolizuje čistotu, pokoru a nový počátek. Bílý aron je připomínkou slov haftaray: „Budou-li hříchy vaše jako šarlat, zbledají jako sníh; budou-li rudé jako karmín, zbledají jako vlna.“ (Izajáš 1,18)

Talmud vypráví, že když obětní kozel o Jom kipur doběhl v pustině ke svému cíli, karmínová nit, přivázaná ke vchodu do Chrámu, zbledala na znamení toho, že hříchy Hebrejců byly odpuštěny.

Na nové bílé oponě pro Vysoké svátky ve Staronové synagoze jsou vyšita hebrejská písmena kaf a lamed, zkratka pro „svatě Hospodinu“. Ozdobou písmene lamed je praporec pražské židovské komunity. Koruna symbolizuje slovo, jímž začíná ranní modlitba na Roš hašana a Jom kipur: „Ha-melech“, „Králi“.

Na oponě je v úrovni kantorových očí – stejně jako na prvním parochetu, zhotoveném pro Staronovou synagogu letos na jaře – nápis Mi-maamakim keraticha, (Z hlubin volám k tobě), vytvořený typem hebrejského písma ze slavné pražské Hagady z roku 1526.

red

DROHOBYČ BEZ SCHULZE

(dokončení ze str. 12)

„Mohli jsem si představit Bruna Schulze mezi hmatatelnými důkazy jeho existence, které jsem se pokoušel zachytit svým fotoaparátem: starosvětský vývěsní štít, jediný pozůstatek po staré lékárně, na něž se jistě díval, dveře školní třídy, v níž učil výtvarnou výchovu, Landauova vila, kde po sobě na stěnách malého pokoje zanechal ilustrace z pohádek. Z ulice, kde byl zastřelen, zmizela dokonce i pamětní deska. Současní obyvatelé Drohobyče tamtudy lhostejně procházejí, žijí vlastním životem, věnují se každodenním záležitostem... Ale jejich život jsem chtěl také ukázat. Hrdiny mých snímků jsou přece rozštěkaní kolemjdoucí, obchodníci na tržištích a duchodci, kteří zanechávají ve městě Bruna Schulze své vlastní stopy.“

Kamiňského kamera nějak dokázala, že se dnešní Drohobyčané postavám na ilustracích Bruna Schulze čímsi podobají: v zanedbaných ulicích ukrajinského městečka vidíme tytéž protáhlé obličeje se zašpičatělou bradou a velkýma ušima, tytéž vychrtlé psy s protáhlými čumáky... A člověka napadá, jak by mohl dopadnout podobný projekt, vytvořený na téma „Praha bez Kafky“.

DALŠÍ AKCE

Zmíněná výstava je v sále institutu na Malém náměstí 1 přístupná od 6. září do 19. října, každý všední den od 10 do 17 hodin, v pátek od 10 do 15 hodin. V den její vernisáže se od 17 hodin uskuteční česká premiéra restaurovaného filmu W. J. Hase *Sanatorium na věčnosti* z roku 1973 (v polštině s českými titulky) a divadelní vystoupení souboru Traktor. Tentýž den vychází v Literárních novinách speciální příloha *Po-lin*, která bude věnována polské židovské literatuře. Mimo jiné je zařazen i tematický blok věnovaný dílu Franze Kafky a Bruna Schulze, jejich vztahu k judaismu, obrazu města v literárním díle obou umělců a zatím česky nepublikovaný Schulzův doslov k polskému vydání *Procesu*. Před zakončením výstavy, 16. října (tedy zhruba měsíc před sedmdesátým výročím umělcovy smrti, 19. listopadu 1942) bude v 18.30 promítán další zajímavý snímek: dokumentární portrét Alfreda Schreyera, jednoho z posledních žijících žáků Bruna Schulze na drohobyčském gymnáziu. Roku 2010 ho natočil Marcín Giżycki a bude uveden se simultánním českým překladem.

ALICE MARXOVÁ

Foto JAKUB KAMIŇSKI

(Více podrobností na www.polskyinstitut.cz; o dalších programech Polské sezony v ŽMP informujeme na straně 21.)

Kalendárium

Před **100 lety, 9. 9. 1912**, zemřel v Domažlicích český básník, dramatik a překladatel, člen Panské sněmovny **JAROSLAV VRCHLICKÝ**. Narodil se jako **EMIL FRÍDA** 17. 2. 1853 v Lounech. Literární historik Oskar Donath v knize *Židé a židovství v české literatuře 19. století* (Brno 1923) soudí, že v jeho žilách „kolovala (jako u Zeyera) krev židovská, a to po dědu z otcovy strany“. Jiný znalec literární historie, kritik a překladatel Pavel Eisner to popírá. Těžko rozhodnout.

Není to ale možná zase tak důležité; zajímavým faktem však zůstává, že žádný jiný český autor se v takovém rozsahu a rozmanitosti nezabýval židovskými tématy a motivy jako Vrchlický. Jeho nejznámějším dílem v tomto ohledu zůstává jedna z částí jeho monumentální „epopeje lidstva“, básnické drama *Bar Kochba*, které vyšlo poprvé v roce **1897**, tedy před **115 lety**. Autorovi

Jaroslav Vrchlický, kresba J. Vilímek.

tu prý radil jeho přítel, rabín A. Kaminka, k jeho přátelům patřili i další Židé: němečtí básníci Hugo Salus a Friedrich Adler (ten překládal Vrchlického básně do němčiny), dlouholetý redaktor Česko-židovského kalendáře Karel Fischer, sionista Filip Lebenhart aj.

O několik dní později před **100 lety, 20. 9. 1912**, zemřel ve Vídni pražský nakladatel, knihkupec a vydavatel **JAKOB B. BRANDEIS**. Narodil se 3. 6. 1835 v Praze, do popředí ve svém oboru se dostal poté, co roku 1881 převzal vedení legendární firmy, již vedl jeho švagr **JACOB B. PASCHELES** (1839–1897) a ve třicátých letech 19. století založil **WOLF PASCHELES** (1814–1857), jeho tchán. (Mimoohodem jejich potomek Wolfgang Ernst Pauli získal v r. 1945 Nobelovu cenu za formulaci jednoho ze základních principů kvantové mechaniky, již publikoval v roce 1925, ve svých 25 letech.) Brandeis navázal v mnohém na paschelesovskou tradici: vydal znovu slavné *Sippurim*, sbírky židovských „pohádek, vyprávění, kronik, památek a biografí slavných Židů všech století, obzvláště středověku“, téměř třicet let vydával *Brandeis' Illustrierter Israelitischer Volkskalender*. Pro náročnější čtenáře založil např. edici *Jüdische Universalbibliothek*, v níž od r. 1896 publikoval významné moderní (především židovské) autory, hlavně prozaiky. Věnoval se také veřejné činnosti, zejména v židovských charitativních organizacích.

Před **175 lety, 9. 9. 1837**, se v Praze narodil lékař a badatel **SAMUEL (SIEGFRIED) KARL VON BASCH**, muž zajímavého osudu. Navzdory tomu, že pocházel z velmi chudé rodiny pražského ghetta, vystudoval medicínu (v rodném městě a ve Vídni), stal se osobním lékařem Maxmiliána Habsburského, bratra Franze Josefa I., a byl povýšen do šlechtického stavu. Pomohl mu k tomu jeho lékařské schopnosti, které osvědčil jako vojenský dobrovolník při Maxmiliánově pokusu vládnout Mexiku. Byl s nešťastným Habsburkem před jeho popravou (1867) a podal o všem zprávu rodině. Tragické tažení popsal v oblíbených *Erinnerungen aus Mexiko. Geschichte der letzten zehn Monate des Kaiserreichs* (Vzpomínky z Mexika. Historie posledních deseti měsíců císařství), které vyšly v Lipsku r. 1868. O dva roky později se habilitoval na Vídeňské univerzitě jako docent a později jako profesor „pokusného chorobozpytu“, tedy experimentální patologie. Působil

také jako lázeňský lékař v Mariánských Lázních, publikoval řadu odborných prací z oboru patologie, fyziologie, histologie, kardiologie aj. Zemřel ve Vídni 25. 4. 1905.

Před **110 lety**, počátkem listopadu **1902**, stanul v čele (krátce předtím osamostatnělé) České filharmonie dirigent a manažer **VILÉM ZEMÁNEK** (1875 Praha–1922 Praha) a splnil, co se od něj očekávalo: navzdory finančním problémům a válečnému hospodaření udržel pro Čechy tak důležitý orchestr v chodu příštích šestnáct let. Koncem války protizidovská nálada (kteřá vyústila v několik pogromů) postihla i jeho: byl nařčen z „němčení“ a v dubnu 1918 vyhozen z filharmonie. Zahořklý zemřel o čtyři roky později, před **90 lety**.

Z přichylností k německé řeči a kultuře nemohl nikdo, i kdyby chtěl, obvinít Zemánkova vrstevníka, rodáka z Heřmanova Městce (17. 10. 1875) **MAXE LEDERERA**, úředníka z Jaroměře, autora povídek z maloměstského židovského prostředí a jednoho z iniciátorů „Jiráskova Hronova“. „Vášnivý mileneček krásna a rozsěvač dobra, nadšený a kulturní pracovník, jakých se nerodí pod českou oblohou bohužel mnoho,“ píše o něm Česko-židovský kalendář poté, co **2. 9. 1937**, před **75 lety**, zemřel. „Uplatňoval nejvrcholnější a nejplnější měrou základní myšlenku českožidovského hnutí, které volá po splynutí lidu židovského s českým národem.“ (tp)

AMERIKANIZACE HOLOKAUSTU

(dokončení ze str. 14)

dávalo smysl nejen přeživšímu v New Yorku a jeho dětem v Houstonu a San Francisku, ale také černošskému vůdci z Atlanty, farmáři ze Středozápadu nebo průmyslníkovi ze severovýchodního pobřeží“. Podle Berenbaumovy koncepce je expozice muzea všechny přesunula v místě i v čase a kromě minulosti tak měla vrhnout nové světlo i na jejich přítomnost. Berenbaum tedy věřil, že samotná amerikanizace holokaustu je, pokud se k ní bude přistupovat zodpovědně a zůstane věrná historické skutečnosti, „chvályhodný cíl“.

Jistě, i amerikanizace ve washingtonském muzeu má své odpůrce, kteří poukazují například na to, jak málo prostoru je věnováno restriktivní americké přístěhovačské politice ve třicátých a čtyřicátých letech nebo rozhodnutí nebombardovat Osvětim – a potažmo jak se v Američanech srovnáním mezi dobrými Spojenými státy a zlým nacistickým Německem podporuje pocit vlastenectví. Budeme-li však soudit podle návštěvnosti, která daleko překonala očekávání (pouze v roce 1993, kdy bylo muzeum otevřeno, do něj zavítalo přes dva miliony návštěvníků, přičemž většina nebyla židovského původu), muzeum rozhodně prohloubilo americké povědomí o šoa. A nakolik se mu přitom podařilo balancovat na hraně mezi univerzálností poselství, jedinečným postavením holokaustu v židovské kolektivní paměti a jeho amerikanizací, to je věc, kterou musí už každý zvážit sám.

Závěrem lze jen spolu s Flanzbaumovou konstatovat, že americké vnímání šoa – stejně jako evropské nebo izraelské – není statické: vždy se vyvíjí v závislosti na politickém, společenském a kulturním kontextu. Cílem sborníku pak nebylo řešit, zda je to jev jedinečný, nesrovnatelný a nepopsatelný, ale poukázat na to, že pokud se má připomínat, musí se znovu a opět ztvárňovat a znovu a opět se o něm musí mluvit. Jak poznamenal historik Michael Marrus citovaný v úvodu, každý při tom udělá nějakou chybu: „zvolí nevhodné srovnání, opomene jisté souvislosti, dopustí se zavádějícího zobecnění nebo nedokáže najít slova, kterými by vyjádřil, co ví. A úkolem kritika je požadovat, abychom to přístě zkusili líp.“

HANA ULMANOVÁ
(*Hilene Flanzbaum, ed.: The Americanization of the Holocaust. The Johns Hopkins University Press, Baltimore 1999.*)

IZRAEL: Vojna dělí společnost

Časy na Blízkém východě jsou krajně nejisté. Syrský režim ztrácí půdu pod nohama a nikdo neví, kam ta země zamíří – jak politicky, tak ve vztahu k Izraeli. V Egyptě se moci ujal svobodně zvolený prezident Muhammad Mursí – první islamista v čele nějakého arabského státu. V jednom z prvních kroků, které učinil, si zcela podřídil armádu (vyhodil její špičky z éry prezidenta Mubarak a z dob fungování smlouvy s Izraelem).

V této nejistotě měl Izrael vstupovat do židovského roku 5773 s alespoň jednou jistotou. Měl mít jasno v otázce, jakými pravidly se řídí odvod do armády – zda budou studenti ješiv (a izraelské Arabové) nadále podléhat zákonné výjimce. Platnost dosavadního zákona sice k 1. srpnu vypršela, ale Izrael jasno nemá a do nového roku s jistotou nevstoupí.

Tolik lze úvodem říci k hlavní vnitropolitické kauze letošního léta. Mimo jiné ukazuje, že i vláda s tak silným mandátem, jako je kabinet Benjamin Netanjahua, zápolí s velkými společenskými problémy.

SLOUŽÍ JEN POLOVINA NÁRODA

Celosvětově rozšířené klíše praví, že Izrael je ukázkou militarizované společnosti a že téměř každý občan židovského státu – až na vdané ženy – slouží v armádě. Ale realita je jiná. Čísla dokládají, že na základní vojenskou službu nyní

nastupuje jen asi polovina potenciálních odvedenců. Proč je tomu tak?

Příčinou jsou výjimky, jež zahrnují čím dál větší podíl občanů. Po prvních padesát let existence Státu Izrael bylo de facto mlčky přijímáno, že povinná vojenská služba nezahrnuje ultraortodoxní muže (*charedim*) a izraelské Araby. U Arabů to bylo z důvodů bezpečnosti a pochyb o jejich loajalitě. Ačkoliv se to neříká nahlas, většinové mínění sdílí názor, že bezpečnost židovského státu nemohou bránit arabští vojáci, byť mají občanství Státu Izrael. U *charedim* je to jinak. Těch bylo zpočátku tak málo (přesněji: tvořili tak malý díl populace), že jejich neúčast v základní vojenské službě nemohla armádu zásadně ovlivnit. Ale v posledních deká-

dách se ten poměr začal výrazně měnit. Pro srovnání pár čísel.

V roce 1974 nešlo na základní vojenskou službu kvůli studiu na ješivě 2,4 % odvedenců. V roce 1999 týž podíl stoupl na 9,2 % a letos na 15 % (přesné číslo ješivě není k dispozici). Demografická projekce pro rok 2025 napovídá, že celospolečenský podíl *charedim* stoupne na 12,4 %, ale u dětí bude činit kvůli větší porodnosti ultraortodoxů až 22,4 %. Jen mezi lety 1999 a 2005 stoupl počet studentů ješiv z 30 tisíc na 41 tisíc, a co z toho plyne pro odvod do armády, je zřejmé. Jen málo *charedim* totiž absolvuje tzv. *chesder* ješivu, na kterou navazuje vojenská služba.

Proto v roce 1999 tehdejší premiér Ehud Barak ustavil Talův výbor (v jeho čele stál bývalý soudce Nejvyššího soudu Cvi Tal). Ten navrhl zákon, který dosavadní ministerské výjimky legalizoval. Povolil mladým *charedim* na ješivách odsouvat studentskou

Ilustrační foto Karel Cudlín, 2011.

výjimku tak dlouho, až – poté co se oženili a začali plodit děti – získali definitivní výjimku rodičovskou. Tzv. Talův zákon začal platit v červenci 2002, nicméně byl jen dočasný, musel být každých pět let obnovován, a letos v únoru ho Nejvyšší soud prohlásil za neústavní, neboť byl v rozporu s rovností před zákonem.

Co s tím? Právě to byl oříšek pro vládní koalici. Chtěla prosadit zákon nový, který by reflektoval měnící se demografické poměry i hlasy veřejnosti po rovném přístupu k vojenské službě. A píšeme-li hlasy veřejnosti, je dobré si uvědomit, že jde o hlasy dosti různé. Dokládá to demonstrace v Tel Avivu (v podobě kaširovaného vojenského tábora) za účasti až 50 tisíc lidí včetně armádních veteránů a invalidů.

Jenže žádný nový zákon není. Výbor pro jeho přípravu (pod vedením strany Kadima bývalého vojáka Šaula Mofaze) totiž premiér rozpustil. Proč? Inu, i šéf silné vlády se musí ohlížet na zájmy náboženských stran. V Knesetu neprošel ani návrh ministra zahraničí Avigdora Liebermana a jeho strany Jisrael Bejtenu. A zdánlivě všemocný „Bibi“ Netanjahu jen chystá nějaký kompromis.

Takže od 1. srpna, kdy platnost Talova zákona vypršela, nemá Izrael zákonem stanovenou základní vojenskou službu, respektive její pravidla. Jak řekl ministr obrany Ehud Barak, prozatímne platí pravidla z roku 1986. A jak dodávají média, dohadování nového zákona potrvá dlouhé měsíce. Teoreticky by tak armáda mohla ultraortodoxní muže hromadně odvádět, ale v praxi to dělat nebude. A jak se na to dívá společnost?

S KVĚTINAMI A LETÁKY

Problém je v tom, že jeden společenský pohled neexistuje. Jsou tu pohledy dva, které se do značné míry míjejí. Dokládá to reportáž listu *Jediot Achronot* z návštěvy aktivistů hnutí za jednotné odvod v ultraortodoxní baště, ve městě Bnej Brak.

Aktivisté vytahují květiny (vzpomínka na hippies?) a letáky vyzývající, aby se i *charedim* podíleli na břemenu vojenské služby. Jenže pro ně je to stejně jen provokace. „Kde jsi sloužil?“ ptá se ultraortodoxní Moše lídra protestu Idana Millera. Když Miller odpoví, že u armádního rozhlasu, sám si naběhne na vidle: „Tak to jsi cucák, věř mi,“ reaguje Moše. „Co jsi vykonal v klimatizované kanceláři? Kdybys dělal totéž někde v médiích, aspoň bys dostal zapláceno.“

Ultraortodoxové to vidí zcela jinak. To, co považují za kompromis, vyznívá v podání Chajima takto: „Za každých sto vojáků, které přimějete ke studiu Tóry, dodáme armádě sto *charedim*.“ To studium Tóry si představuje tak, že armáda zavede pro první měsíc služby (jakýsi přijímač) biblická studia. Má ta debata praktický smysl?

Praktický smysl jí musí dát politici a ti se tomu vyhýbají. Jak řekl na demonstraci za rovný přístup k odvodům v Tel Avivu bývalý šéf kontrarozvědky Juval Diskin: „Přišel čas, aby stát přestal platit ty, kteří nesdílejí národní břemeno. Víme totiž, že právě to podněcuje k vyhýbání se odvodům.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

ÚPLNÉ ODSTRŽENÍ ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

O činnosti majitelky galerie *Efram*, která sídlí v bývalé mikulovské židovské škole a je zaměřena na židovskou tematiku, se nadšeně rozepsal Břeclavský deník (22. 8.).

■ Antisemitské momenty v díle bratří Mrštíků *Rok na vsi*, které vyšlo v novém vydání, se snažil vysvětlit recenzent Lidových novin (22. 8.). Zlem je podle něj sice „alkohol prodáváný židovskými šenkýři a jim přidružená lichvářská síť“, ale v kapitole o Ahasverovi vidí, že „za nechutí k jeho zjevu a k cizosti, je vlastně i soucit s vyděděncem a bytostí na okraji společnosti“.

■ „Jako jedna z prvních jste otevřeně psala o holocaustu, komplikovaných vztazích Poláků a Židů. Setkávala jste se s nepochopením?“ zeptal se literární časopis *A2* (15. 8.) v rozhovoru přední polské novinářky a reportérky Hanny Krallové (1935). „Holocaust není téma, které si vybíráte,“ odpověděla mj. „Je jako propast. A Poláci v tom nejsou nejdůležitější. Vyprávět o holocaustu znamená vyprávět o člověku. Jak dokáže být dobrý a jak dokáže být zlý. Ani jedno nemůžeme úplně pochopit.“

■ 70. výročí premiéry Šostakovičovy symfonie (zvané Leningradská) v nacisty obleženém městě na Něvě připomněl týdeník *Respekt* (19. 8.); v rámci obsáhlejšího textu autor zmínil i symfonii *Babi Jar*, kterou slavný skladatel věnoval památce tisíců zde zavražděných ukrajinských Židů.

■ Pod optimistickým titulkem „Rabínský dům se stane dalším lákadlem pro turisty v Polně“ referuje jihlava.iDNES.cz (19. 8.) o rekonstrukcích v bývalém polenském ghettu, k nimž dochází v rámci projektu Revitalizace židovských památek. Jedním z lákadel v přízemí bude podle novinářů „osvětlený bazén vytesaný ve skále a široký dvakrát dva metry (takzvaná mikve)“.

■ *Deník.cz* (18. 8.) zpravuje čtenáře, že k českým, německým a anglickým informačním tabulkám v Chebu přibýly i nápisy v hebrejštině „ve zrekonstruované uličce Zavražděných, kde o Velikonocích 1350 došlo k masakru chebských Židů“.

■ *Domažlický deník* (18. 8.) a spolu s ním devět regionálních deníků západních Čech odsuzuje „populismus ČSSD“ při schvalování zákona o navrácení majetku církvím: „To, jak nyní mluví ČSSD, připomíná slova z minulosti, kdy se v Praze vedl spor o navrácení židovského muzea židovské obci. Svého času vyjadřovali politici se vši vážností obavy, že židé bohatství muzea bez okolků převedou na peníze.“

■ Mladá fronta *DNES* (18. 8.) referovala o tom, že známá izraelská dramatička Hadar Galro-

nová přijala pozvání souboru z Kroměříže a přijela se podívat na inscenaci své hry *Mikve v rámci* amatérského festivalu Jiráskův Hronov. Představení se jí líbilo; obdivovala také město Kroměříž: „Příští rok prý slaví 750 let. Což mě nadchlo. To Izrael je starý všehovšudy 60 let!“ V Čechách podle Galronové lidé věří v Boha, přestože nedodržují náboženské předpisy. V Izraeli je to prý opačně – mnoho lidí žije podle náboženství, ale už nevěří v Boha, jen se bojí vystoupit z ortodoxní komunity.

■ „Kandidát na prezidenta Jan Fischer by měl říci, které zemi a kterému národu patří jeho lojalita. Měl by vysvětlit, proč kandidoval do Evropského židovského parlamentu,“ ptá se *eportal.cz* (17. 8.), který se netají mírně řečeno podezíravostí vůči Židům a jejich záměrům.

■ Populárněvědný text o „judeofobii“ v antickém světě publikoval *blgger idnes* (17. 8.)

■ *Hospodářské noviny* (17. 8.) se v článku o židovské obci v Kolíně nad Labem mj. ptají, čím to je, že až do příchodu nacistů byl „Kolín téměř vzorem náboženské a národnostní tolerance, kde se nikdy neudal žádný pogrom ani lynč“.

■ „Jasně vysvětlení pro to nemáme,“ řekla deníku kolínská rodačka, historička M. Jouzová.

■ Tentýž den tytéž noviny informují o nadaci pražského podnikatele Albina Sybery, která hodlá podpořit vydání dvaceti svazků sebraného díla filosofky a konvertované karmelitánky Edity Steinové, žákyně Edmunda Husserla, jež zahynula v Osvětimi. „Steinová je první osobou židovského původu, kterou papež prohlásil za svatou.“ Podle podnikatelova syna a člena nadace „současná společnost nevnímá, co po staletí vytvářelo její identitu... Od tradičního mísení německé, židovské a české kultury jako bychom byli úplně odstrženi. Jako by vše existovalo i neexistovalo zároveň... A Steinová nám v tom může být pojičkem.“

■ „Po staletí hráli roli obětních beránek Židé,“ řekl mj. redakci *lidovek.cz* (17. 8.) literární historik a spisovatel Martin C. Putna. „Po holocaustu už je jaksi chucpe nadávat Židům, že můžou za všechny naše problémy, tak se nadává homosexuálům.“

■ Média, např. *MfD* (4. 8.) připomněla tragický osud zachránce tisíců maďarských Židů, švédského diplomata Raoula Wallenberga, který zahynul v sovětském vězení.

■ Česká média zaujalo na přelomu července a srpna nejvíce „židovské“ téma, které avizoval Sokolovský a další regionální deníky (2. 8.) strohým titulkem: „Na vojnu už musí i ultraortodoxní židé.“

Z NOVÝCH KNIH

Karol Sidon

DRAMATA

Po uvedení Sidonova překladu Pěti knih Mojžíšových mají nyní zájemci možnost podrobně poznat i dramatickou tvorbu současného zemského rabína. Vychází kompletní vydání jeho divadelních a rozhlasových her (včetně her považovaných za ztracené). Publikace ukazuje autora jako dramatika neustálých výzev, jehož hry mají široký tematický i žánrověstylový záběr. Sidon si například vyzkoušel psychologickou

dramatickou výpověď (v pozoruhodné „vesnické hře“ *Zpívej mi na cestu*), grotesku z vojenského prostředí (*Latríny*), „portrétní“ hru (jeho nejznámější *Shapira*), opakovaně hledal vlastní „podání“ absurdní hry (zcela neznámá *Etuda o hodináři*), pokusil se o dramatickou parafrázi biblických příběhů (purimová hra *Ester*) nebo o dramatizaci Komenského *Labyrintu*.

Karol Sidon: *Dramata*. K vydání připravila a doslovem opatřila Lenka Jungmanová, vydalo nakl. Akropolis v Praze roku 2012. 404 stran, dop. cena 499 Kč.

Alena Vlčková

ŽIDOVSKÁ HISTORIE VE ŠTĚNOVICÍCH

Kronikářka obce Štěnovice u Plzně Alena Vlčková shromáždila veškeré dostupné údaje o historii tamního židovského společenství, od prvních židovských usadlíků až po poslední obyvatele, kteří až na jednoho zahynuli v době šoa. Ve sborníku jsou zahrnuty také informace o židovských osobnostech a památkách – o synagoze, která byla zbořena roku 1972, a o hřbitově.

Alena Vlčková: *Židovská historie ve Štěnovicích*, sborník. Vydal OÚ Štěnovice r. 2011 (2. vydání), 54 stran, ke koupě na úřadě či ke stažení na adrese www.stenovice/historie/sborniky-z-historie-obce.

POLÁČEK NA ULICI

Ke 120. výročí narození slavného českého spisovatele uvádějí ve dnech 21. 9. až 1. 10. Zuzana a Eugen Brikiusovi další ze svých pouličních plakátových výstav, tentokrát pod názvem *Karel Poláček slovem i obrazem*. První zastavení naleznete na rohu ulic Na Florenci a Havlíčkovy (Praha 1).

/tp/

PRAŽSKÁ ŽIDOVSKÁ OBEC

(Maiselova 18, Praha 1)

Prohlídka Jeruzalémské synagogy

■ ŽOP vás zve na večerní komentovanou prohlídku do Jeruzalémské synagogy (Jeruzalémská 7, Praha 1 – Nové Město). Na jejím začátku se po čtyřiceti letech rozezní unikátní varhany pod rukama varhaníka Václava Petera. Koná se ve středu **5. září** v 19.00. Vstupné: dospělí 80 Kč, děti do 6 let zdarma, děti 6–15 let a studenti 50 Kč.

■ Další prohlídky se konají v rámci Dnů evropského dědictví v neděli **16. září** do 11.00, 13.00 a 15.00. Vstupné zdarma.

Prohlídka Obřadní síně

■ ŽOP též zve na prohlídku Obřadní síně na Novém židovském hřbitově, spojenou s přednáškou o židovských pohřebních rituálech a zvycích. Koná se v rámci Dnů evropského dědictví v neděli **9. září** ve 13.00 a 15.00.

Káva o čtvrté

■ Ve **středu 12. září** od 15.00 uvítáme na obci pana **Miroslava Bártu**, profesora Českého egyptologického ústavu FF UK. Pohovoří mj. o typických znacích, které vykazují civilizace před svým koncem. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP PRAHA

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

- Není-li označeno jinak, začínají programy od 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.
- 4. 9.: **Park ušlechtilých duší**. Prezentace památníku občanům Slovenské republiky, kteří byli v době holokaustu popraveni za to, že zachraňovali své židovské přátele. V pražské přednášce ho představí jeho autoři Miloš Žiak a Ladislav Snopko spolu s historikem Eduardem Nižňanským.
- 5. 9.: **Od Roš ha-šana po Šmini aceret**. Přednáška vrchního zemského a pražského rabína Efraima Karola Sidona, která se zaměří na všelidský charakter podzimních svátků v protikladu k Pesachu a Šavuot.
- 10. 9.: **Židovská Ostrava v Londýně**. Prezentace projektu dokumentujícího život ostravských Židů a nového on-line katalogu Židovského muzea v Praze, který obsahuje novou internetovou výstavu založenou na sbírce dopisů rodiny Goldbergových z Ostravy. Našimi hosty budou Norbert Goldberg z Londýna, Dawid Lawson z ostravské skupiny v Londýně, Libuše Salomonovičová z Ostravy a Michal Frankl z ŽMP. Pořad bude v češtině a angličtině se simultánním tlumočením. Moderuje Petr Brod.
- 11. 9.: **Tuvia Beeri: Barevné lepty**. Vernisáž leptů rodáka z Topolčan, který v roce

KULTURNÍ POŘADY

Jeruzalémská (Jubilejní) synagoga. Z knihy J. Kleynského *Brány spravedlivých*. Foto L. Hájková.

1948 emigroval do Izraele a dnes patří mezi nejnámější žijící izraelské výtvarníky. Vernisáž proběhne za účasti autora. Vstup volný. Výstava potrvá do konce září a je přístupná po–čt 10–15, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

- 12. 9.: **Poklad židovských písní**. Koncert úspěšného sourozeneckého dua Ester. Vstupné 60 Kč.
- 19. 9.: **Poláci a Židé: 2. světová válka**. Projekce dokumentárního filmu Pawła Łozińskiego *Místo narození* (1992, 47 min., polsky s českými titulky) a debata s honorárním konzulem Polské republiky v Jeruzalémě Zeevem Baranem a historikem a novinářem Piotrem Zychowiczem v rámci Polské sezony v ŽMP. Pořad proběhne v Polském institutu na adrese Malé náměstí 1, Praha 1. Vstup volný.
- 24. 9.: **Judaismus očima židovských velíkáňů: Avraham Jicchak Kook**. Osobnost rabína Avrahama Jicchaka Kooka, který je považován za jednoho z otců náboženského sionismu, představí dlouholetý student Kookovy jeruzalémské ješivy Merkaz ha-Rav, rabín David Peter.
- **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 9. 9. ve 14.00: **Lviček Arje se seznamuje s židovským rokem**. Prohlídka: Jeruzalémská synagoga. Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz. Jednotné vstupné 50 Kč.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP BRNO

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

- 6. 9. v 18.00: **Z židovského soukromého práva: Majetek a vlastnictví – základní principy**. Zahajovací přednáška nového

cyklu brněnského rabína Šlomo Kučery. Vstupné 30 Kč.

- Neděle 9. 9. v 10 a ve 14.00: **Brno židovské** – v rámci Evropského dne židovské kultury nabízíme zájemcům komentovanou prohlídku brněnského židovského hřbitova. Prohlídka je doplněna promítáním hodinového filmu *Brno židovské*. Vstup zdarma.
- 13. 9. v 17.00: **Tuvia Beeri: Barevné lepty**. Vernisáž leptů slovenského rodáka z Topolčan za účasti autora. Výstava je přístupná celé září ve dnech programových akcí nebo po předchozí telefonické domluvě kdykoliv. Vstup volný.
- Neděle 16. 9. od 9 do 17.00: **Začínáme aneb Kdo si hraje, nezlobí** – festival s nabídkou volnočasových aktivit pro děti i dospělé, na němž se brněnské OVK ŽMP představí s nabídkou programů pro školy a zájmové skupiny i s programy pro veřejnost. Vstup volný. Akce se koná v Björnsonově sadu (park u Právnické fakulty).
- Neděle 23. 9. ve 14.30: **Jak se žilo v biblických dobách... v Zemi zaslíbené**. Zve-me vás na tvořivý program, který zahajuje nový cyklus nedělních dílen. Dílna pro rodiče a děti od 5 let. Vstupné 30 Kč.

ČRo 3 – VLTAVA: ŽIDOVSKÉ PAMÁTKY

- Na pátek **21. září** od 20 do 22.00 připravila redakce rozhlasové stanice ČRo 3 – Vltava reprízu druhého pořadu cyklu *Synagogy Čech, Moravy a Slezska*. Pořad představí pražské židovské památky: radnici, Vysokou, Klausovou, Maiselovu a Španělskou synagogu s vnitřní Zimní modlitebnou, bývalou budovu Židovského muzea v Jáchymově ulici v Praze 1 a Židovský hřbitov v Praze u Mahlerových sadů. Prostřednictvím židovských lidových písní také zavzpomínáme na kantora Mikiho Rotha a na jeho ženu Hanu, sbornistru souboru Mišpacha. Pořadem provází Leo Pavlát, ředitel ŽMP.

VÝSTAVA V LIBEŇSKÉ SYNAGOZE

- Od **27. září do 11. října** je v libeňské synagoze na Palmovce výstava obrazů a soch Tomáše Polcara, absolventa AVU a žáka Huga Demartinho, Aleše Veselého a Milana Knížáka. V rámci vernisáže, která se koná 26. září od 18 hodin, zazní čtyři variace ve folklorně-jazzovém duchu na písně Karla Reineru (na staročeský text) z představení *Esther*, které bylo inscenováno v terezínském ghettu.

VÝSTAVY V OBŘADNÍCH SÍNÍCH

- V rámci Dnů evropské židovské kultury představí ŽO Teplice v obřadní síni židovského hřbitova v Lounech výstavu fotografií Pavla Straky (do 27. 9.) a v obřadní síni židovského hřbitova v Mostě zahájí stálou expozici **Židé na Mostecku**.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ Letos v září oslavíme patnáct let od otevření Lauderových škol v Praze. Tehdy to byla jedna třída základní školy se sedmi žáky. Dnes mateřská škola, základní škola a gymnázium s 15 třídami (2 na MŠ) s celkem 200 dětmi. Patnáct let základní školy si letos připomeneme drobnou oslavou při zahájení školního roku (3. září), po celý rok na ni bude upomínat upravené logo školy, výročí se odrazí i ve školních projektech.

Za dobu trvání prošlo základní školou 245 žáků (z toho 68 se jich na ZŠ dosud učí – stav k 1. září 2012). Z absolventů ZŠ jich 61 (za celou dobu existence) přešlo na gymnázium Lauderových škol. To letos slaví třináctiny, má 4 třídy nižšího a 4 třídy vyššího gymnázia, které navštěvuje celkem 95 studentů. Počet studentů, kteří navštěvovali či dosud navštěvují gymnázium, se pomalu blíží k třem stovkám.

Nejmladší člen rodiny Lauderových škol v Praze – mateřská školka – slaví teprve třetí narozeniny, nicméně je momentálně „nejúspěšnějším“ členem LŠ – její kapacita je téměř naplněna (stejně tak jako kapacita primy osmiletého gymnázia). Od září ji bude navštěvovat 37 dětí. *ip*

SAR-EL

■ Vítáme všechny zájemce o dobrovolnickou práci v Izraeli v rámci programu **Sar El** (www.sar-el.org). Přihlaste se na e-mailové adrese: zosa@email.cz. Termín pro česko-slovenskou skupinu je 21. 4.–9. 5. 2013. Účastníci si platí letenku a registrační poplatek cca 1000 Kč, pojištění a kapesné a pro úspěšné absolvování pobytu musí být v dobrém psychickém a fyzickém stavu. *zv*

WIZO

■ Naše zářijové schůze se uskuteční **12. 9.** od 15.00 v Maiselově ulici, výbor se sejde **5. 9.** v 15.00 v Jáchymově ulici. *ek*

SŽOV

■ Sdružení židovských odbojářů a vojáků v Praze zve své členy i příznivce na první setkání po letních prázdninách. Koná se ve čtvrtek **13. září** v 10 hodin v zasedací síni ve 3. patře radnice ŽOP, Maiselova 18 v Praze 1. Vyslechneme přednášku známé historičky Dr. Zlatice Zudové, CSc., z Historického ústavu Akademie věd České republiky o účasti Židů v odboji během 2. světové války. Popřejeme i našim jubilantům. *jp*

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 11. 9. od 15.00: Beseda s vrchním pražským a zemským rabínem Efraimem Sidonem při příležitosti Vysokých svátků.

VÝZVY ZPRÁVY INZERCE

■ 12. 9. ve 14.00: *Pátá čtvrt' a Sidra Noach* – setkání se spisovatelem a scenáristou prof. Davidem Janem Novotným.

■ 20. 9. v 10.30: Klavírní matiné – skladby klasiků hraje a slovem provází prof. Ivan Klánský.

■ Výstavy: Petr Šmaha – *Vzpomínka na Isaaka Babela*; obrazy, kresby a ilustrace.

BEJT SIMCHA – KURZY

■ Bejt Simcha otevírá od **4. září** tyto pravidelné kurzy: Hebrejščina alef (začátečníci), termín: čtvrtek od 19.30 do 21.00; hebrejščina alef+ (mírně pokročilí), čtvrtek od 18.00 do 19.15; hebrejščina bet (pokročilí), úterý od 18.30 do 19.30; úvod do judaismu, úterý od 19.45 do 20.45.

Všechny kurzy probíhají v prostorách Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1). Přihlášky a bližší informace: telefon 724 027 929, e-mail: kehila@bejsimcha.cz.

KOMPENZAČNÍ FOND PRO OBĚTI HOLOKAUSTU

Vážený čtenáři Roš chodeš, obrácíme se na vás po roce otevření kompenzačního fondu pro oběti holokaustu (HVCF). Jsme v polovině programu, žádosti lze podávat do konce června 2013.

Mnozí z vás již žádost podali, mnozí již finanční kompenzaci obdrželi, ale existuje ještě mnoho z vás, kteří byste na finanční kompenzaci měli nárok. Možná o fondu nevíte, možná nemáte odvahu nebo chuť nebo se vám nechce vyplňovat další formulář. Právě pro vás jsou určeny informace, které vás k nám možná přivedou.

HVCF je nový program pro židovské oběti nacismu žijící v deseti zemích bývalého komunistického bloku, které jsou v současnosti členy EU. Poprvé po více než dvou desetiletích jednání Claims Conference dosáhla toho, že židovští přeživší holokaustu ze zemí EU východní Evropy splňující určitá kritéria, kteří nikdy nebyli odškodněni za své utrpení, dostanou jednorázové odškodnění podobné tomu, které mohou dostat obyvatelé zemí EU západní Evropy nebo jiných západních zemí. Žadatelé, jejichž žádost bude schválena, dostanou jednorázovou platbu ve výši 1900 EUR.

HVCF je otevřen od 1. září 2011 pro židovské oběti nacismu, které jsou v den podá-

ní a doručení žádosti do Claims Conference naživu, žijí v ČR a nedostávají výplaty důchodů z fondu CEEF (pravidelné čtvrtletní platby) nebo z jiného německého zdroje. Jedná se o osoby, které byly perzekvovány kvůli židovskému původu, přičemž tato perzekuce zahrnuje: omezení svobody/ghetto, koncentrační tábor, skrývání se, život pod falešnou identitou, únik před nacistickým režimem z místa, které bylo následně okupováno, nebo útek z Československa s následným vstupem do zahraniční armády. Dále omezení pohybu ve formě zákazu vycházení, povinné registrace s omezením místa pobytu nebo nošení Davidovy hvězdy.

Žádosti na odškodnění z HVCF je možné podat do **30. 6. 2013**. Žádost musí být podána na oficiálním formuláři Claims Conference. Všechny požadované dokumenty (týkající se každé žádosti od obětí holokaustu nebo dědiců) musí být předloženy CC do **31. 12. 2013**. Žádosti doručené po tomto datu propadají.

Informace jsou na internetových stránkách CC ve většině jazyků deseti zemí zahrnutých do HVCF. Formuláře žádosti jsou k dispozici v německo-slovenské verzi na sociálním oddělení, případně je možné si žádost stáhnout na adrese <http://forms.claimscon.org/HVCF/HVCF-German-Slovak.pdf>. Žádost je třeba vyplnit tiskacím písmem v němčině nebo angličtině. Samotný osobní příběh je možné napsat v jiném jazyce na samostatný list papíru.

Obět musí požádat sama za sebe. Dědic – manžel/ka, a pokud neexistují, dítě (dětí) – může mít na odškodnění nárok, pokud oběť holokaustu splňuje všechna výše uvedená kritéria, k datu podání žádosti na vyplacení odškodnění z prostředků HVCF byla naživu, a to ještě před uzavřením HVCF. Dědic musí písemně informovat Claims Conference o svém zájmu pokračovat v žádosti o odškodnění nejpozději 6 měsíců po smrti žadatele, nebo do 31. prosince 2013, podle toho, co nastalo dříve.

Dědic musí předložit tzv. „balíček žádosti dědice“ (Heir Application Packet, HAP), který na požádání zašle Claims Conference. Vyplněný „balíček“ žádosti dědice je nutné zaslat zpět Claims Conference anebo místnímu koordinátorovi nejpozději 31. prosince 2013.

Pokud máte dojem, že byste mohli patřit do skupiny perzekvovaných – napište nám, zavolejte nebo přijďte osobně, rádi vám s podáním žádosti pomůžeme. Pokud znáte někoho, o kom si myslíte, že by mohl kompenzaci dostat, předejte mu, prosím, naše kontaktní informace.

Jana Wichsová a Irena Němcová, Sociální oddělení ŽOP, Maiselova 18 Praha 1, tel. 222 310 951, wichsova@kehilaprag.cz.

ŽNO BRATISLAVA

V **septembri** blahoželáme: pani Dagmar Dvorská – 81 rokov; pán Ing. Peter Gero – 70 rokov; pani MUDr. Marta Gröplová – 71 rokov; pani Jasna Hatiarová – 65 rokov; pán Ing. Peter Havaš – 77 rokov; pani RNDr. Mária Hvastijová – 76 rokov; pani Helena Kurzová – 98 rokov; pani Mária Országhová – 78 rokov; pani MUDr. Daniela Stanitzová – 65 rokov; pán MUDr. Peter Štastný – 71 rokov; pani Viera Šurdová – 65 rokov; pán Dr. Jozef Weiss – 79 rokov; pani Dr. Mária Weisssová – 79 rokov, a pani Renné Žiaková – 84 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V mesiaci **september** srdečne blahoželáme: pán MUDr. Tomáš Gálik, nar. 4.9. – 65 rokov; pani Mgr. Darina Kossárová, nar. 11.9. – 74 rokov, a pán Andrej Ambroš, nar. 21.9. – 89 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **září** oslaví své narozeniny: pan Petr Fiša, nar. 15.9. – 57 let; pan Arnošt Goldflam, nar. 22.9. – 66 let; pani Judita Klauberová, nar. 27.9. – 91 let; pan David Kšica, nar. 13.9. – 37 let; pani Helena Nedbalová, nar. 23.9. – 87 let; pani Hana Němečková, nar. 30.9. – 30 let; pani Eva Neufeldová, nar. 28.9. – 79 let; pani Eva Pěničková, nar. 8.9. – 80 let; pani Ruth Rossi, nar. 19.9. – 86 let; Elijah Shai Selinger, nar. 19.9. – 4 roky; pani Ráchel Michaela Selingerová, nar. 20.9. – 39 let; pani Gizela Straková, nar. 12.9. – 85 let; pani Růžena Svobodová, nar. 13.9. – 64 let; pani Michaela Walsbergerová, nar. 10.9. – 37 let, a pani Ivana Zapletalová, nar. 16.9. – 50 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **září** oslaví narozeniny: pani Diana Shonert, nar. 21.9. – 26 let; pani Božena Jelínková, nar. 28.9. – 54 let; slečna Ivana Kovtunová, nar. 9.9. – 15 let; pani Janet Narodetsky, nar. 10.9. – 53 let; pani Zlata Palkovičová, nar. 9.9. – 28 let; pani Ing. Karolína Bergmanová, nar. 25.9. – 39 let; pan Viktor Sanovec, nar. 9.9. – 69 let; pan Karel Šetelík, nar. 12.9. – 60 let; pan Václav Tůma, nar. 12.9. – 67 let, a pan Mgr. Jaroslav Faltýn, nar. 25.9. – 36 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **srpnu** oslavili svá životní jubilea: pan Jan Spira, nar. 17.8. – 78 let, a pani Ester Nečasová, nar. 24.8. – 90 let.

V **září** oslaví narozeniny: pan Gabriel Szász, nar. 4.9. – 83 let, a pani Ildikó Lörintzy, nar. 26.9. – 42 let.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KOŠICE**

Srdečne blahoželáme **septembrovým** jubilantom: pani Ida Lacková, nar. 14.9. – 95 rokov; pán Štefan Gömöri, nar. 5.9. – 92 roky; pani Serena Bayernová, nar. 7.9. – 90 rokov; pani Judita Grünbergerová, nar. 15.9. – 90 rokov; pani Hermína Salzerová, nar. 22.9. – 90 rokov; pán Zoltán Langer, nar. 29.9. 89 rokov; pani Valérie Forbátová, nar. 12.9. – 88 rokov; pani Klára Friedová, nar. 4.9. – 86 rokov; pani Berta Grossová, nar. 16.9. – 85 rokov; pán F. Csaba Kende, nar. 7.9. – 79 rokov; pani Eva Breinerová, nar. 21.9. – 75 rokov; pani Eva Gatiová, nar. 22.9. – 65 rokov; pani Zuzana Ošerová, nar. 9.9. – 61 rokov, a pán Juraj Tkáč, nar. 22.9. – 63 roky.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **září** oslaví narozeniny: slečna Jitka Špačková, nar. 1.9. – 24 let; pan Pavel Gerö, nar. 16.9. – 39 let, a pani Eva Gärtnerová, nar. 23.9. – 75 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **září** oslaví své životní jubileum: pan Tomáš Fürst, nar. 23.9. – 76 let; pani Eva Franklová, nar. 5.9. – 65 let; pan Matyáš Ritter, nar. 15.9. – 19 let; pan David Ritter, nar. 15.9. – 19 let; pani Eva Skladalová, nar. 14.9. – 65 let; pan Daniel Peršin, nar. 12.9. – 26 let, a Mayah Cilka, nar. 15.9. – 4 roky.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **září** oslaví narozeniny: pani PhDr. Judita Freundlichová, nar. 16.9. – 75 let; pan Petr Grünberger, nar. 11.9. – 37 let; pani Věra Rolková, nar. 13.9. – 74 let; pan Radim Voznica, nar. 13.9. – 30 let, a pani Věra Vaňková, nar. 23.9. – 85 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **září** oslaví narozeniny: pani Sarah Ruth Hájková, nar. 10.9. – 22 let; pan Ing. Jan Fialka, nar. 12.9. – 80 let; pan Arnošt Bergmann, nar. 20.9. – 56 let; pan MUDr. Mar-

cel Hájek, nar. 20.9. – 47 let; pan Jiří Löwy, nar. 23.9. – 55 let, a pani Eva Vojtěchová, nar. 28.9. – 53 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **září** oslavují: pani Františka Adamová, nar. 9.9. – 87 let; pani Eva Bielová, nar. 25.9. – 92 let; pani Gertruda Denská, nar. 25.9. – 82 let; pani Erika Gartnerová, nar. 30.9. – 75 let; pani Hana Hamplová, nar. 2.9. – 82 let; pani Alžběta Hauserová, nar. 22.9. – 94 let; pani Regina Hejnová, nar. 18.9. – 88 let; pan Ondřej Herškovič, nar. 27.9. – 95 let; pani Johanna Hušková, nar. 4.9. – 86 let; pani Eva Kleinová, nar. 6.9. – 89 let; pan Ivan Klíma, nar. 14.9. – 81 let; pani Helena Krouská, nar. 12.9. – 91 let; pani Marie Majerová, nar. 29.9. – 89 let; pani Margit Maršálková, nar. 9.9. – 83 let; pani Zuzana Mináčová, nar. 24.9. – 81 let; pani Hana Eva Mlejnková, nar. 8.9. – 80 let; pan Jaroslav Poskočil, nar. 25.9. – 82 let; pan Milouš Stodola, nar. 30.9. – 91 let; pani Viera Šlesingerová, nar. 5.9. – 88 let; pani Hana Trávková, nar. 10.9. – 87 let, a pani Zuzana Veselá, nar. 28.9. – 81 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Dne 17. 6. zemřela ve věku 81 let pani Eliška Levinská.

Dne 18. 7. zemřel ve věku 77 let Ing. arch. Petr Syrový, CSc.

Dne 22. 7. zemřel ve věku 91 let pan Leo Tauber.

Dne 6. 8. zemřela ve věku 96 let pani Olga Králová. Se zesnulou jsme se rozloučili 8. 8. na Novém židovském hřbitově.

Dne 11. 8. zemřela ve věku 94 let pani Marie Chaloupecká. *Zichrona livracha.*

ŽO TEPLICE

V **září** oslaví narozeniny naši členové: pan Miloš Lichtenstein, nar. 6.9. – 31 let; pani Sonja Lichtensteinová, nar. 18.9. – 66 let; pani Tereza Skálová, nar. 26.9. – 27 let; pan Oldřich Látal, nar. 9.9. – 52 let; pan Vít Lichtenstein, nar. 7.9. – 27 let; pani Markéta Lichtensteinová, nar. 10.9. – 30 let; Samuel Látal, nar. 9.9. – 13 let; pan Dominik Látal, nar. 17.9. – 19 let; pani Gabriela Becková, nar. 1.9. – 37 let, a pani Šeindly Faerman, nar. 20.9. – 81 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

S lítostí oznamujeme, že 19. 7. zemřela ve věku 80 let členka naší obce pani Eliška Navrátilová. *Zichrona livracha.*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **září** oslaví narozeniny pani MUDr. Antonie Chuchutová. Přejeme jí hodně zdraví a osobní pohody. *Ad mea veesrim šana!*

DO ÍRÁNU I PAN KI-MUN

V íránském hlavním městě začalo v neděli 26. 8. zasedání členských států Hnutí nezúčastněných zemí. Pozvání k účasti coby hosté přijali někteří významní světoví státníci včetně generálního tajemníka OSN Pan Ki-muna. To vyvolalo nesouhlas velké části světové veřejnosti i oficiální protest USA a Izraele. Fakt, že se summit koná pod patronací nedemokratického režimu ajatolláha Chameneho a prezidenta Ahmadínežáda, vzbuzuje obavy, že bude zneužit k propagandě jejich protizápadní a otevřeně antisemitské politiky. Panovi dokonce zatelefonoval izraelský premiér a podle tiskové zprávy mu řekl: „I když si to nepřejete, vaše účast dodá legitimitu režimu, který představuje největší hrozbu pro mír a bezpečnost světa.“

ROZSUDEK NAD ÚTOČNÍKY

Na sklonku srpna odsoudil káhirský soud muže, kteří se loni podíleli na útocích na izraelskou a saúdskou ambasádu. Jeden muž, který ze země již dříve uprchl a byl souzen v nepřítomnosti, dostal pětiletý trest vězení, dalších 75 pachatelů jeden rok podmínečně. Útok na velvyslanectví se odehrál loni v září, poté co izraelští vojáci čelili teroristickým útokům na izraelsko-egyptské hranici a zastřelili při tom sedm útočníků a pět egyptských policistů (teroristé zabili osm Izraelců a čtyřicet jich zranili).

ŠLOMO AVINERI O PUSSY RIOT

Ke komentářům o nepřiměřené reakci ruského vedení na hudební výstup dívčí skupiny Pussy Riot v moskevské katedrále připojil v deníku Haarec svůj text i známý izraelský politolog Šlomo Avineri. „Není divu, že zatčení zpěvaček z ruské skupiny Pussy Riot vzbudilo na Západě více pozornosti a sympatií než mnoho jiných Putinových oponentů. Koneckonců tyhle tři zpěvačky jsou mladé, pěkné a velmi západní. A navíc – rock mají lidé rádi a Putin svým postupem přetřívá poslední nitky svobody projevu v Rusku. Protesty ukazují, co bylo na ulicích Moskvy a Petrohradu zřejmě již loni: opozici vůči Putinovu stále autoritativnějšímu režimu v řadách příslušníků ruské střední třídy a inteligence,“ píše mj. Avineri.

DISKUZE O OBŘÍZKÁCH

Vrchní aškenázský rabin Izraele Jona Metzger navštívil Německo, aby se tu zúčastnil diskuze o osudu obřezek novorozenečků. Ta se v zemi rozproudila v souvislosti s červnovým výrokiem soudu v Kolíně nad Rýnem, který rozhodl, že obřezka představuje tělesnou újmu, již nelze omluvit právem rodičů rozhodovat o svých dětech, ani respektem ke svobodě náboženství. Část německých poslanců poté vyzvala vládu k vy-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

První paralympiáda, Londýn 1948. Foto archiv.

dání zákona, který by definoval „medicínsky korektní“ provedení této procedury. Rabin Metzger v Německu zdůrazňoval, že obřezka židovského chlapce osmý den po porodu je prvořadou náboženskou povinností. Zároveň ale také ujistil, že židovská komunita může případně nové zákonné úpravy vyjít vstříc, například tím, že všichni členové obcí, kteří obřízky vykonávají, prodou zvláštním zdravotnickým kurzem.

ARCHEOLOG V SOBIBORU

Na počátku bylo rozhodnutí izraelského archeologa Jorama Chaimiho, že bude pátrat po svých strýcích, kteří zahynuli v Sobiboru. Když zjistil, že údajně o této továrně smrti (zahynulo tu na 250 000 Židů, přežilo jen 64 lidí) je v podstatě velmi málo, neboť tábor byl po povstání vězňů srovnán se zemí a nacisté, aby zakryli stopy, plochu posázeli stromy, začal pracovat po svém. Pustil se do klasického archeologického průzkumu oblasti. Tímto způsobem se mu podařilo zmapovat bývalý tábor, včetně polohy plynových komor. Nalezl tisíce úlomků kostí, zubů, různých předmětů, identifikační štítky vězňů a takovou koncentraci popela, že předpokládá, že zde našlo smrt ještě víc než čtvrt milionu lidí.

ZKLAMÁNÍ Z OLYMPIÁDY

Při londýnských olympijských hrách se sportovcům židovského státu nedařilo. Her

se jich zúčastnilo 37 a soutěžili v osmi disciplínách. Většina se nekvalifikovala do semifinále, včetně plavce Nimroda Šapiry Bar-Ora a sportovní gymnastky Valerie Makdiutové. Izrael nezískal ani jednu medaili, což není poprvé: se stejným výsledkem dopadly pro Izrael i letní olympiády v letech 1988, 1984, v letech padesátých, šedesátých, roku 1976, a samozřejmě v roce 1972, kdy jedenáct izraelských sportovců zavraždili palestínští teroristé.

OTEC PARALYMPIÁDY

Právě nyní probíhá olympiáda pro tělesně postižené, paralympiáda, a účastní se jí na 4000 sportovců. Málokdo asi ví, jak tyto hry vznikly. Vymyslel je mladý německý židovský lékař Ludwig Guttmann, jenž se roku 1899 narodil v Torstu v Horním Slezsku a do roku 1933 pracoval jako neurochirurg v nemocnici ve Vratislavi. Po kříšálové noci odešel s rodinou do Velké Británie a zabýval se výzkumem v oblasti poranění páteře. V nemocnici Stoke Mandeville začal prosazovat nový způsob léčby, jenž spočíval ve snaze bránit infekcím z proleženin a v motivaci tělesně postižených k tomu, aby aktivně žili, a dokonce sportovali. Roku 1948, když se v Londýně konala první letní olympiáda, Guttmann zorganizoval lukostřelecké klání pro své pacienty a tyto hry každoročně opakoval, později i s mezinárodní účastí. Roku 1960 v Římě se paralympiáda poprvé konala na olympijském stadionu.

Pacienti na Guttmana vzpomínají jako na laskavého, nicméně náročného lékaře, který je nutil k pravidelnému cvičení. Při letošních hrách se jeho osobnost znovu připomínala: stanice BBC uvedla divadelní hru o jeho práci a londýnské Židovské muzeum o něm připravilo výstavu. **am**

רוש חודש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 218, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Media servis, s. r. o., Zákaznické centrum, Vídeňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia, s. r. o. P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 31. 8. 2012. **Cena 20 Kč (0,90 €)**